บทที่ 2

พยานบุคคล และการนำพยานบุคคลเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี

1. ความหมายของพยานบุคคล

พยานบุคคล (Witness) หมายถึง บุคคลที่มาให้การด้วยปากต่อหน้าศาล ตามนิยามนี้พยานบุคคลก็คือ ตัวคนที่รู้เหตุการณ์อันเป็นข้อเท็จจริงในคดี และได้มาเบิกความต่อหน้าศาลในฐานะพยาน แต่ก็มีความเห็นอื่นว่า หมายถึง ถ้อยคำของบุคคลที่มาให้การต่อหน้าศาล และศาลได้จดบันทึกข้อความไว้ในสำนวนความ นิยามหลังนี้มุ่งถึง "ถ้อยคำที่ศาลจดลงไว้ในสำนวนความ" เป็นหลัก มิได้มุ่งถึงตัวคน[1]

คำเบิกความของพยานถือว่าเป็นสิ่งที่ให้ข้อเท็จจริงต่อศาลโดยแท้ และหมายรวมถึงบันทึกคำเบิกความของพยานที่ศาลบันทึกไว้เพื่อใช้ในการตัดสินคดีนั้นด้วย แต่ถ้าคำเบิกความนั้นนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีอื่นย่อมเป็นพยานเอกสาร มิใช่พยานบุคคลแม้แต่บันทึกคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องที่นำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาของคดีเดียวกัน ก็ถือว่าเป็นพยานเอกสาร

Black's Law Dictionary ได้กล่าวถึงพยานบุคคล ว่าหมายถึงบุคคลซึ่งเห็นหรือได้รับรู้บางสิ่ง เช่น ผู้ดูหรือประจักษ์พยาน ผู้ซึ่งเบิกความถึงสิ่งที่เขาเห็น ได้ยิน หรือสังเกตเห็น[2]

ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงพยานชนิดนี้จึงหมายถึง คำเบิกความของพยาน (Testimony) หรือบางทีก็เรียกว่าเป็นพยานถ้อยคำ (Oral evidence or Parol evidence) เพราะถ้าพยานอยู่เฉย ๆ ไม่เบิกความ ศาลก็จะไม่ได้ข้อเท็จจริงอะไร ผิดกับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุซึ่งตัวอักษรหรือวัตถุนั่นเอง แสดงข้อเท็จจริงต่อศาล หรือศาลตรวจดูได้เอง และเนื่องจากศาลต้องบันทึกคำเบิกความของพยานเป็นลายลักษณ์อักษรเก็บรวมไว้ในสำนวน เพื่อเป็นหลักฐานในการวินิจฉัยคดี

---

[1] เข็มชัย ชุติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จรัลสนิทวงศ์, 2527), หน้า 161-162.

[2] Henry Campbell Black, Black's Law Dictionary. 5th ed. (St.Paul, Minn : West Publishing, 1979), P.1438.

พยานบุคคลจึงหมายถึง บันทึกคำพยานที่ปรากฏอยู่ในสำนวน ซึ่งใช้ในการตัดสินคดีนั้นเองด้วย แต่ถ้าบันทึกคำพยานดังกล่าวนำไปใช้ในคดีอื่นอีกคดีหนึ่ง ก็อาจกลายเป็นพยานเอกสารไป

พยานบุคคลนับว่าเป็นพยานสำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาจะเป็นพยานหลักตั้งแต่ในชั้นสืบสวนสอบสวนและในชั้นศาล แม้ในคดีแพ่งก็ขาดพยานบุคคลไม่ได้[3]

ประเภทของพยานบุคคล

1.) พยานโดยตรงและพยานแวดล้อมกรณี

พยานโดยตรง (Direct evidence) หมายถึง พยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์ได้โดยตรง เช่น พยานบุคคลที่เห็นจำเลยจ้องปืนยิงผู้เสียหายในคดีพยายามฆ่าผู้อื่น หรือหนังสือสัญญากู้ที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยได้กู้เงินโจทก์ในคดีผิดสัญญากู้ยืม เป็นต้น พยานโดยตรงจะแสดงให้ศาลเห็นข้อเท็จจริงได้โดยตรงโดยศาลไม่ต้องพิจารณาหาเหตุผลเพื่ออนุมานว่ามีข้อเท็จจริงบางอย่างดังที่คู่ความกล่าวอ้างหรือไม่

พยานแวดล้อมกรณี (Circumstantial evidence) หรือกฎหมายเก่าเคยเรียกว่า พยานประพฤติเหตุห้อมล้อมกรณี พยานพฤติเหตุ หรือพยานพฤติเหตุแวดล้อมกรณี เป็นพยานที่ไม่ได้แสดงถึงข้อเท็จจริงที่จะพิสูจน์โดยตรง แต่อาจทำให้ศาลอนุมานได้ว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความประสงค์จะพิสูจน์นั้นมีอยู่หรือไม่มี กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นพยานเหตุผลที่จะทำให้ศาลเชื่อว่ามีข้อเท็จจริงบางอย่างอยู่หรือไม่ ตัวอย่างเช่น คำเบิกความของพยานว่า เห็นจำเลยถือมีดเปื้อนเลือดวิ่งออกมาจากห้องที่ผู้ตายถูกฆ่าย่อมเป็นพยานแวดล้อมกรณีที่จะทำให้ศาลอนุมานได้ว่า จำเลยน่าจะเป็นคนฆ่าผู้ตาย หรือรอยยางล้อรถยนต์ครูดบนถนนเป็นทางยาว อาจแสดงว่าจำเลยขับรถด้วยความเร็วสูง เมื่อใช้ห้ามล้อแล้วรถยังวิ่งต่อไปอีกเป็นทางยาว เป็นต้น ในทางทฤษฎี พยานโดยตรงย่อมมีน้ำหนักดีกว่าพยานแวดล้อมกรณี ซึ่งจะต้องมีการใช้เหตุผลอนุมานเอาอีกต่อหนึ่งว่า น่าจะมีข้อเท็จจริงบางอย่างอยู่หรือไม่ การอนุมานอาจมีข้อผิดพลาดได้ แต่ในทางปฏิบัติพยานแวดล้อมกรณีหากมีรายละเอียดและมีด้วยกันหลายทางอาจมีน้ำหนักดีกว่าพยานโดยตรง

2.) ประจักษ์พยานและพยานบอกเล่า

ประจักษ์พยาน คือ พยานบุคคลผู้มาเบิกความให้ข้อเท็จจริงแก่ศาลตามที่ตนเองได้รับรู้มาจากประสาทของตนเอง มิใช่รับรู้มาจากการบอกเล่าของผู้อื่น ประจักษ์พยานเป็นผู้รู้เหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงมาด้วยตนเอง อันเป็นการตรงกันข้ามกับพยานบอกเล่าซึ่งมิได้รู้เห็นเอง แต่รับฟังมาจากผู้อื่นอีกต่อหนึ่ง หรือที่กฎหมายเก่า เรียกว่า สักขีพยานนั่นเอง เช่น พยานผู้เห็นจำเลยใช้

---

[3] โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท ธรรมสาร จำกัด, 2537), หน้า 40.

มีดแทงผู้ตายในคดีที่จำเลยถูกฟ้องว่า ฆ่าผู้อื่นถึงแก่ความตาย หรือพยานผู้เขียนหนังสือกู้ และรู้เห็นการที่จำเลยรับเงินจากโจทก์ ในคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินกู้จากจำเลย เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าประจักษ์พยานที่ยกตัวอย่างมานั้น เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ หรือข้อเท็จจริงในประเด็นแห่งคดีโดยตรง และมาเบิกความให้ข้อเท็จจริงที่ต้องการพิสูจน์กันโดยตรง กล่าวคือ คำเบิกความของพยานดังกล่าวจะแสดงให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้ฆ่าผู้ตาย หรือจำเลยได้กู้เงินไปจากโจทก์จริง ซึ่งเป็นพยานโดยตรง ในความหมายที่ว่า ไม่ใช่เป็นเพียงพยานแวดล้อมกรณีด้วย ในตำรากฎหมายเก่าๆ ของเราก็ถือว่าประจักษ์พยานคู่กับพยานประพฤติเหตุห้อมล้อมกรณี ประจักษ์พยานในความหมายดังกล่าวจึงมีความหมายถึงประจักษ์พยานเอกสารและพยานวัตถุด้วย แต่โดยความนิยมในปัจจุบันคำว่าประจักษ์พยาน ในความหมายที่เป็นบุคคลผู้เห็นข้อเท็จจริงด้วยตนเอง หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Eye witness เท่านั้น อันเป็นตรงกันข้ามกับพยานบุคคลผู้มิได้รู้เห็นข้อเท็จจริงโดยตรงซึ่งถือว่าเป็นพยานบอกเล่า

นอกจากนั้นเมื่อกล่าวถึงประจักษ์พยาน เรามักจะนึกถึงบุคคลผู้เห็นเหตุการณ์เรื่องราวมาด้วยตา หรือได้ยินด้วยหูของตนเองเท่านั้น ทั้งนี้เพราะคำว่า “ประจักษ์” มักจะใช้กับการพบเห็น ดังที่มักจะพูดกันว่า เห็นประจักษ์ด้วยตา เป็นต้น ในกฎหมายตราสามดวงลักษณะรับฟ้อง มาตรา 22 ซึ่งเป็นเสมือนบทห้ามรับฟังพยานบอกเล่า กล่าวถึงเฉพาะพยานที่มิได้เห็นแก่จักษุมิได้ยินแก่โสตเท่านั้น แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 ซึ่งเป็นบทห้ามรับฟังพยานบอกเล่านั้น ห้ามมิให้รับฟังพยานบุคคล เว้นแต่จะเป็นผู้ได้เห็นได้ยินหรือทราบข้อความด้วยตนเองโดยตรง มิได้จำกัดว่าต้องเป็นเรื่องการรับรู้ทางจักษุประสาทหรือโสตประสาทเท่านั้น

ความจริงมนุษย์เรามีประสาทรับรู้เหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ ได้ถึง 6 ทาง คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกว่า อายตนะภายใน เพราะฉะนั้นบุคคลที่เรียกว่าประจักษ์พยานจึงควรหมายถึงผู้รับรู้ข้อเท็จจริงไม่ว่าโดยทางประสาทส่วนใดๆ ก็ได้ ไม่เฉพาะแต่ผู้ได้เห็นได้ยินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงพยานผู้ได้ดมกลิ่น ได้ชิมรส ได้สัมผัสจับต้อง ตลอดจนพยานที่เมื่อได้ยินได้ฟังหรือได้สัมผัสแล้วเกิดความรู้สึกขึ้นในใจ ซึ่งถือได้ว่าใจได้รับรู้สิ่งที่มากระทบนั้นด้วย

ในปัจจุบันคำว่า “ประจักษ์พยาน” มักจะใช้จำกัดอยู่เฉพาะพยานบุคคลและเป็นพยานบุคคลที่รับรู้ข้อเท็จจริงเอง ซึ่งตรงกันข้ามกับพยานบอกเล่าและนิยมใช้ในคดีอาญา ซึ่งหมายถึงพยานบุคคลผู้รู้เห็นเหตุการณ์เกี่ยวกับการกระทำผิดโดยตรงมิใช่รู้เห็นเหตุการณ์ที่เป็นเพียงเหตุแวดล้อมกรณีเท่านั้น เช่น นาย ก.ผู้เห็นจำเลยใช้มีดแทงผู้ตาย ถือว่าเป็นประจักษ์พยาน ส่วนนาย ข.ผู้ได้รับการบอกเล่าจากนาย ก. ว่านาย ก.เห็นจำเลยแทงผู้ตาย หรือนาย ค.ผู้เห็นจำเลยถือมีดเปื้อนเลือดไปทิ้งในป่า หาใช่ประจักษ์พยานไม่

พยานบอกเล่า คือ พยานที่มิได้รู้เห็นเหตุการณ์เรื่องราวด้วยตนเอง แต่เป็นพยานที่รับฟังจากผู้อื่น แล้วเอาข้อความที่รับฟังมาเล่าหรือเบิกความต่อศาลอีกต่อหนึ่ง ผู้ที่มาเบิกความต่อศาลโดยมิได้รู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง อาจจะรับฟังมาจากประจักษ์พยาน หรือรับฟังต่อ ๆ กันมาหลาย ๆ ทอดก็ได้ การรับฟังต่อ ๆ กันมาอาจมีการผิดพลาด และพยานชนิดนี้ไม่อาจถูกซักค้านเพื่อจับผิดได้ เพราะเขามิได้รู้เห็นมาด้วยตนเอง โดยทั่วไปจึงถือว่าพยานบอกเล่ารับฟังไม่ได้

เดิมทีพยานบอกเล่าหมายถึง พยานบุคคลเท่านั้น เพราะเป็นผู้รับฟังการบอกเล่ามาจากผู้อื่น แต่ปัจจุบันหมายรวมไปถึงบันทึกถ้อยคำของบุคคลซึ่งมิได้มาเบิกความต่อศาลด้วย ถ้ามีการเสนอบันทึกนั้นต่อศาล หรือจะพิสูจน์ว่ามีข้อเท็จจริงเกิดตามที่ได้บันทึกไว้ ก็เท่ากับเป็นการเสนอข้อเท็จจริงต่อศาล โดยผู้รู้เห็นเหตุการณ์มิได้มาเบิกความเองเช่นกัน บันทึกดังกล่าวจึงถือว่าเป็นพยานบอกเล่า นอกจากนั้นกิริยาท่าทางก็อาจเป็นพยานบอกเล่าได้เช่นกัน

การที่พยานเบิกความต่อศาลว่า มีผู้อื่นเล่าเรื่องให้ตนฟังว่าอย่างไรนั้นอาจไม่เป็นพยานบอกเล่าก็ได้ ถ้าหากการเบิกความนั้นมิได้ประสงค์จะให้ศาลเชื่อว่าข้อความที่พยานรับฟังเป็นความจริง เช่น คำเบิกความของพนักงานสอบสวนว่าผู้ต้องหาให้การต่อพนักงานสอบสวนด้วยความสมัครใจอย่างไร เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ โดยไม่มีการข่มขู่หรือหลอกลวง ดังนี้คำเบิกความของพนักงานสอบสวนมิใช่พยานบอกเล่า หากแต่เป็นพยานชั้นต้น (Original evidence) เพราะมีการให้การเช่นนั้นต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนได้รู้เห็นในการสอบสวนด้วยตนเอง

3.) สามัญพยานและวิจักขณพยาน

คำว่าสามัญพยาน และวิจักขณพยานเป็นคำที่ใช้อยู่เก่า ปัจจุบันไม่มีผู้ใดใช้แล้ว แต่เป็นคำที่ยังมีประโยชน์แก่หลักกฎหมายพยานอยู่ จึงสมควรกล่าวถึงด้วย

สามัญพยานก็คือ พยานบุคคลที่มาเบิกความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่พยานรู้เห็นมาหรือเป็นพยานบุคคลโดยทั่ว ๆ ไปนั้นเอง ส่วนวิจักขณพยานเป็นพยานซึ่งมิได้มาเบิกความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ตนรู้เห็นมา แต่เป็นพยานที่มาให้ความเห็นต่อศาลโดยหลักทั่วไปพยานจะต้องเบิกความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเท่านั้น จะให้ความเห็นแก่ศาลไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นให้พยานผู้เชี่ยวชาญในทางใดทางหนึ่งมาให้ความเห็นแก่ศาลในบางเรื่องได้ พยานเหล่านี้ก็คือพยานผู้มีความรู้เชี่ยวชาญที่คู่ความอ้างมา หรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลตั้งในคดีแพ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 98 และมาตรา 99 ประกอบด้วย มาตรา 129,130 หรือผู้ชำนาญการพิเศษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 243

4.) พยานเดี่ยวและพยานคู่

คำว่าพยานเดี่ยวและพยานคู่ มีปรากฏอยู่ในคำพิพากษาบางเรื่องในคดีอาญา ซึ่งศาลวินิจฉัยว่าพยานโจทก์น่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด ในคดีอาญานั้นถ้าเป็นไปได้โจทก์มักจะนำ

ประจักษ์พยานสองถึงสามคนมาเบิกความพิสูจน์ความผิดของจำเลยเพื่อให้ศาลเชื่อว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง โดยปราศจากข้อสงสัยอันสมควร หากโจทก์มีประจักษ์พยานเพียงคนเดียวและไม่มีพยานอื่นประกอบ เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธโอกาสที่ศาลจะไม่ลงโทษจำเลยมีอยู่มาก แม้โจทก์จะมีประจักษ์พยานหลายคน แต่พยานแต่ละคนรู้เห็นเหตุการณ์คนละตอนกัน พยานแต่ละคนก็เป็นพยานเดี่ยวมีน้ำหนักน้อยกว่ากรณีที่ประจักษ์พยานตั้งแต่สองคนขึ้นไป เบิกความยืนยันถึงเหตุการณ์ตอนเดียวกัน ซึ่งเรียกว่าพยานคู่ เพราะพยานโจทก์สองคน ที่เบิกความในเรื่องเดียวกันนั้น ถ้าคำเบิกความของพยานไม่เป็นความจริง ฝ่ายจำเลยย่อมมีโอกาสถามค้านให้เห็นความแตกต่างของคำเบิกความในข้อสำคัญได้ แต่หากโจทก์นำสืบพยานเพียงคนเดียวพยานตอบคำถามค้านของฝ่ายจำเลยอย่างใดก็ยากที่จะตรวจสอบว่าไม่เป็นความจริง ฉะนั้น ถ้าปรากฏว่ามีผู้รู้เห็นเหตุการณ์หลายคนแต่โจทก์ปิดบัง หรือไม่ยอมนำพยานบางคนมาเบิกความโดยไม่มีเหตุผล คงนำพยานคนเดียวเบิกความเกี่ยวกับเหตุการณ์แต่ละตอน ก็อาจก่อให้เกิดความสงสัยแก่ศาลว่าจำเลยมิได้กระทำผิดก็ได้[4]

2. ความสามารถที่จะเป็นพยานบุคคล และหน้าที่กับสิทธิของพยานบุคคล

2.1 <u>ความสามารถที่จะเป็นพยานบุคคล</u>

โดยปกติแล้วกฎหมายควรมีข้อจำกัดให้น้อยที่สุด เพื่อที่จะได้รับฟังพยานบุคคลอย่างกว้างขวาง แต่การพิจารณาคดีในศาลไม่ใช่การรับฟังเรื่องราวของบุคคลต่าง ๆ โดยไม่จำกัดกฎหมายจึงจำเป็นต้องกำหนดกฎเกณฑ์ในการที่จะนำพยานบุคคลมาเบิกความต่อศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 บัญญัติคุณสมบัติเบื้องต้นของบุคคลที่จะมาเป็นพยานศาล ดังนี้

มาตรา 95 “ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใดเว้นแต่บุคคลนั้น

(1) สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ และ

(2) เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง แต่ความในข้อนี้ให้ใช้ได้ต่อเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยชัดแจ้งหรือคำสั่งของศาลว่าให้เป็นอย่างอื่น

ถ้าศาลไม่ยอมรับไว้ซึ่งคำเบิกความของบุคคลใด เพราะเห็นว่าบุคคลนั้นจะเป็นพยานหรือให้การดังกล่าวข้างต้นไม่ได้ และคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้านก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจดรายงานระบุนามพยาน เหตุผลที่ไม่ยอมรับและข้อคัดค้านของคู่ความฝ่ายที่

---

[4] เรื่องเดียวกัน, หน้า 41-44.

เกี่ยวข้องไว้ ส่วนเหตุผลที่คู่ความฝ่ายคัดค้านยกขึ้นอ้างนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงานหรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำแถลงต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน"

(1) สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ หมายความว่า ตามปกติการสืบพยานบุคคลในศาลนั้น กฎหมายให้ใช้วิธีถามตอบ คือ ตัวความหรือทนายความหรือศาลจะตั้งคำถามกับพยานและให้พยานตอบคำถามนั้น ดังนั้น คุณลักษณะที่สำคัญประการแรกของพยานก็คือ จะต้องเข้าใจคำถามที่ตัวความหรือทนายความหรือศาลถาม แสดงว่าบุคคลที่จะเป็นพยานได้นั้นจะต้องไม่อายุน้อยหรือไร้เดียงสาเกินไปจนไม่เข้าใจคำพูดของคน เช่น เด็กที่ยังนอนแบเบาะอายุ 2 เดือน ซึ่งยังไม่เข้าใจคำพูดของคน ก็เป็นพยานไม่ได้ แต่เด็กซึ่งเข้าใจคำพูดของคนแล้ว แม้จะยังไม่หัดพูดก็ถือว่าเข้าใจคำถามแล้ว สำหรับคนที่สูงอายุมากจนความจำเลอะเลือนหรือคนวิกลจริต ซึ่งไม่สามารถเข้าใจคำถามได้ก็เป็นพยานไม่ได้ บางครั้งพยานฟังคำถามเข้าใจแต่ไม่ยอมตอบคำถามอาจเป็นเพราะตกใจกลัวหรือตื่นเต้น เช่น พยานที่เป็นเด็กเล็กมาก หากเกิดความกลัวสภาพในห้องพิจารณาและไม่ยอมเบิกความ ตามปกติศาลก็คงจะให้เวลาคู่ความฝ่ายที่อ้างเด็กเป็นพยานทำการปลอบให้เด็กหายตกใจหรือหายกลัว แต่ถ้าพยานยังไม่อยู่ในสภาพที่ตอบคำถามได้ ศาลก็คงจะตัดพยานนั้นไป โดยถือว่าไม่อยู่ในสภาพที่จะเป็นพยานได้ สำหรับคนหูหนวกหรือเป็นใบ้ หรือทั้งหูหนวกและเป็นใบ้นั้น แม้จะไม่สามารถได้ยินคำถามที่คู่ความหรือทนายความหรือศาลถาม และไม่สามารถที่จะตอบคำถามเป็นวาจาได้ ก็มิได้ถือว่า เขาไม่สามารถที่จะเข้าใจและตอบคำถามได้ และกฎหมายก็มีทางออกตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 96 ดังนี้ "พยานที่เป็นคนหูหนวก หรือเป็นใบ้หรือทั้งหูหนวกและเป็นใบ้นั้น อาจถูกถามหรือให้คำตอบโดยวิธีเขียนหนังสือ หรือโดยวิธีอื่นใดที่สมควรได้ และคำเบิกความของบุคคลนั้น ๆ ให้ถือว่าเป็นคำพยานบุคคลตามประมวลกฎหมายนี้"

ส่วนชาวต่างประเทศที่ฟังภาษาไทยไม่เข้าใจ ก็ไม่ถือว่าเป็นบุคคลที่ไม่เข้าใจคำถามอันจะต้องห้ามเป็นพยาน เพราะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 46 วรรคท้าย บัญญัติไว้ว่า "ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดที่มาศาลไม่เข้าใจภาษาไทยหรือเป็นใบ้หรือหูหนวกและอาจเขียนหนังสือไม่ได้ ให้คู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องจัดหาล่าม" ดังนั้น บุคคลที่ไม่รู้ภาษาไทยก็เป็นพยานในศาลได้

ในคดีแพ่งบุคคลที่คู่ความจะอ้างเป็นพยานนั้นอาจจะเป็นบุคคลใดก็ได้ แม้แต่จะเป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามก็อาจอ้างมาเป็นพยานได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 97 ยกเว้นในคดีอาญา โจทก์จะอ้างจำเลยมาเป็นพยานไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 232

(2) เป็นผู้ที่ได้เห็นได้ยินหรือทราบข้อเท็จจริงด้วยตนเอง หมายความว่า บุคคลที่จะมาเบิกความต่อศาลนั้น ต้องเป็นผู้ประสบข้อเท็จจริงมาด้วยตนเอง เพราะคนที่รู้เห็นข้อเท็จจริงด้วยตนเองย่อมเป็นพยานชั้นหนึ่ง และมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ คุณสมบัติข้อนี้จึงมีความสำคัญมาก เพราะไม่มีระบบกฎหมายลักษณะพยานระบบใดที่ยอมให้คนที่ไม่รู้ข้อเท็จจริงมาเบิกความ เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ในคดีหนึ่งมีว่า "จันทร์ใช้อาวุธปืนยิงอังคารแล้วหลบหนีไป ขณะที่หลบหนีพบกับพุธระหว่างทาง พุธเห็นจันทร์วิ่งหนีมาในมือถืออาวุธปืน จันทร์เอาอาวุธปืนไปโยนทิ้งลงแม่น้ำ ขณะนั้นพฤหัสเห็นเหตุการณ์ ส่วนศุกร์กลับมาบ้านพบอังคารนอนซมอยู่ใกล้ตาย อังคารบอกศุกร์ว่าถูกจันทร์ใช้อาวุธปืนยิง แล้วอังคารก็ตาย" ปัญหาว่า ใครมาเบิกความเป็นพยานได้บ้างในคดีอาญาที่ฟ้องจันทร์ฐานฆ่าคนตาย คำตอบก็คือ พุธ พฤหัส ศุกร์ ต่างก็มาเบิกความเป็นพยานได้ทั้งนั้น เพราะต่างเป็นพยานแวดล้อมกรณีที่ได้รู้เห็นข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 (2)

2.2 <u>หน้าที่ของพยานบุคคล</u>

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีการดึงประชาชนให้มามีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งครอบครัว และทั้งหมู่เหล่า โดยให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม จะเห็นได้จากกฎหมายลักษณะโจร (มาตรา 15, 16, 114 และ 136) ซึ่งกำหนดไว้ว่า เมื่อเกิดการปล้นก็ดี หรือเมื่อเกิดการฆ่าคนตาย หรือทำร้ายสัตว์เลี้ยงให้ถึงตายก็ดี มีการกระทำผิดเหล่านี้เกิดขึ้นในอาณาเขตของหมู่ใดให้สมาชิกทุกคนในหมู่นั้นมีหน้าที่ช่วยกันค้นหาผู้กระทำผิดให้จงได้ หน้าที่ตกอยู่เป็นพิเศษแก่ผู้ซึ่งอยู่ข้างเคียงกับผู้ถูกละเมิดเสียหาย คือ จะต้องช่วยต่อสู้ป้องกันโจรที่มาปล้นสดมภ์ และถ้าหากเพื่อนข้างเคียงกันนั้นละเลยหน้าที่ของตนเสีย ก็จะต้องถูกถือว่าเป็นผู้สมรู้ และการติดตามโจรยังตกอยู่แก่บรรดาผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในอาณาเขตในระยะ 3 เส้น 15 วา โดยรอบจากที่ซึ่งการกระทำเกิดขึ้น ถ้าบุคคลผู้อยู่ในระยะที่กำหนดไว้นี้ มิได้ขวนขวายปฏิบัติหน้าที่ของตนตามกฎหมาย จะถูกลงโทษทวนด้วยลวดหนังเป็นจำนวนมากน้อยสุดแล้วแต่ระยะที่ตนอยู่ห่างมากน้อยจากที่เกิดเหตุ (มาตรา 15) อนึ่ง กฎหมายลักษณะโจรยังบัญญัติให้ทำการซักถามด้วยวิธีทรมานแก่บรรดาชาวบ้านซึ่งอยู่ในบริเวณดังกล่าวมานี้เสียภายในสามวันนับแต่เหตุการณ์ได้เกิดขึ้น ถ้าบุคคลเหล่านี้ปฏิเสธไม่รับว่าได้มีส่วนร่วมอยู่ด้วยในการกระทำผิดรายนั้น ก็ให้ทำหนังสือทานบนไว้ เพื่อว่าจะได้ใช้เป็นทางให้ได้ตัวผู้ถูกซักถามนั้นมาลงโทษในกรณีที่ความปรากฏภายหลังว่า ผู้นี้ได้เป็นผู้สมรู้ด้วยในการกระทำความผิด (มาตรา 15 และ 114) กล่าวโดยสรุป กฎหมายลักษณะโจรนี้ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บรรดาผู้ที่อยู่ใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุความผิด และภายในเขตของบริเวณที่กำหนดไว้นั้น ย่อมเป็นผู้มีส่วนรู้เห็นด้วยในการกระทำความผิด

ต่อมาในรัชสมัยของพระเจ้าท้ายสระ ได้ออกพระราชกำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของหมู่เพิ่มเติมจากกฎหมายลักษณะโจรดังกล่าว โดยกำหนดให้ชาวบ้านในหมู่ที่เกิดการกระทำผิดนั้นพร้อมด้วยหัวหน้าของตน คือ ผู้รักษาเมืองหรือผู้รั้งและกรมการชดใช้ทุนทรัพย์หรือค่าสินไหมตามอัตราในกฎหมายให้แก่ผู้เสียหายด้วย ต่อมาอีกสิบสองปีภายหลังจากนั้นในรัชสมัยของพระเจ้าบรมโกศ ได้มีการออกพระราชกำหนดว่าด้วยความรับผิดชอบของหมู่ออกมาอีกฉบับหนึ่งโดยจัดเอาบทบัญญัติในพระราชกำหนดของพระเจ้าท้ายสระมาสมทบเข้ากับบัญญัติในกฎหมายลักษณะโจร กำหนดความรับผิดของบุคคลผู้อยู่ในเขต 3 เส้น 15 วา ตามระยะทางห่างไกลจากบริเวณที่เกิดเหตุ ครั้นต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้มีการกำหนดให้ชาวบ้านราษฎรทั้งหลายที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุโจรผู้ร้ายขุดค้นหาทรัพย์สมบัติ พระพุทธรูป ทำลายพระเจดีย์ ต้องมีหน้าที่ร่วมมือกันสืบเสาะจับกุมเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ชาวบ้านผู้ใดฝ่าฝืนข้อบังคับนี้จะถูกโทษอาญา ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้มีกฎหมายออกมาอีกฉบับหนึ่ง คือ กฎหมายลักษณะโจรห้าเส้น ขยายเขตบริเวณที่บุคคลผู้จะต้องร่วมรับผิดออกจาก 3 เส้น 15 วา ไปเป็น 5 เส้น จวบจนในรัชกาลของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การสืบสวนจับกุมผู้ร้ายนั้นจึงตกเป็นหน้าที่ของรัฐแต่ฝ่ายเดียว โดยมีการจัดวางระเบียบขึ้นไว้สำหรับเรื่องนี้เป็นอย่างดี พระองค์ได้ทรงออกประกาศลงวันที่ 29 พฤศจิกายน ร.ศ. 117 (พ.ศ. 2411) ยกเลิกกฎหมายลักษณะโจรห้าเส้นพร้อมกับบทบัญญัติทั้งหลายที่เกี่ยวกับความรับผิดของหมู่เหล่าดังได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด[5]

จะเห็นได้ว่าสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จนถึงรัชกาลของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประชาชนมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม จะต้องพยายามสืบจับตัวคนร้ายนั้น เพื่อจับตัวมาลงโทษทางอาญา ผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษทางอาญา และมีความผิดในทางแพ่งด้วย แต่ในปัจจุบันการสืบสวนจับกุมผู้ร้ายนั้นตกเป็นหน้าที่ของรัฐแต่ฝ่ายเดียว เพราะมีการจัดวางระเบียบขึ้นไว้สำหรับเรื่องนี้เป็นอย่างดี ประชาชนในปัจจุบันมีหน้าที่ที่จะช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยไม่จำต้องไปจับผู้ร้ายมาลงโทษ แต่มีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือกับรัฐ โดยการไปให้ถ้อยคำกับเจ้าพนักงานและศาล ในฐานะพยานบุคคล

ในปัจจุบันพยานบุคคลมีหน้าที่ 3 ประการ คือ 1.) หน้าที่ต้องไปที่เจ้าพนักงานและศาล 2.) หน้าที่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตน และ 3.) หน้าที่ต้องให้ถ้อยคำและเบิกความ

1.) หน้าที่ต้องไปที่เจ้าพนักงานและศาล

---

[5] ร. แลงกาต์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 96-103.

โดยหลักแล้วบุคคลทุกคนที่ตกอยู่ใต้อำนาจของศาลไทย ซึ่งรวมทั้งคนต่างด้าวที่อยู่ในราชอาณาจักร มีหน้าที่ต้องไปที่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล เพื่อให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลได้สอบถามข้อเท็จจริง ที่รู้เห็นมาได้ ในกรณีที่พยานบุคคลขัดขืนไม่ไปนอกจากจะเป็นความผิดอาญาแล้ว เจ้าพนักงานและศาลอาจใช้อำนาจนำตัวผู้นั้นได้ อย่างไรก็ตามมีบุคคลบางคนที่กฎหมาย ระบุเป็นข้อยกเว้นไว้ว่าไม่มีหน้าที่นี้อันได้แก่

- สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน

- พระภิกษุ และสามเณรในพุทธศาสนา

2.) หน้าที่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตน

พยานบุคคลทุกคนโดยหลักมีหน้าที่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ เพราะเป็นความเชื่อทางด้านจิตวิทยาว่า จะมีผลให้บุคคลเบิกความตามความเป็นจริง เนื่องจากกลัวผลจากการสาบาน แต่บุคคลดังต่อไปนี้ไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตน คือ

- บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี หรือหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ

- พระภิกษุ และสามเณรในพุทธศาสนา

3.) หน้าที่ต้องให้ถ้อยคำและเบิกความ

พยานบุคคลทุกคนโดยหลักมีหน้าที่ต้องให้การเบิกความตามความสัตย์จริง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงอันจะนำมาวินิจฉัยคดีด้วยความเป็นธรรม แต่พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาแม้มาเป็นพยานจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใดก็ได้ นอกจากนั้นตามกฎหมายพยานไม่ต้องตอบคำถามที่อาจทำให้ตนถูกฟ้อง[6]

2.3 <u>สิทธิของพยานบุคคล</u>

โดยทั่วไปพยานบุคคลมีหน้าที่ต้องไปศาล ก่อนเบิกความต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก่อน และต้องเบิกความหรือตอบคำถาม แต่กฎหมายให้สิทธิพยานบางพวกไม่ต้องไปศาล ไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตน ไม่ต้องเบิกความหรือไม่ต้องตอบคำถามในบางเรื่อง และมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม ค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ พยานบางคนมีสิทธิดังกล่าวเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง บางคนมีสิทธิหลายอย่างรวมกัน สิทธิดังกล่าวนี้บางกรณีเป็นสิทธิพิเศษที่ให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งการงานบางอย่างหรือมีสถานภาพพิเศษซึ่งเรียกกันว่าเป็นเอกสิทธิ์ (Privilege)

1.) สิทธิที่จะไม่ไปศาล

---

[6] คณิต ณ นคร, <u>กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา</u>. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536), หน้า 90-91.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 108 กำหนดว่า "พยานต่อไปนี้ไม่จำต้องไปศาล คือ

(1) สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดินไม่ว่ากรณีใดๆ

(2) พระภิกษุและสามเณรในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าในกรณีใดๆ

(3) บุคคลใด ๆ ที่อ้างว่าไม่สามารถจะไปศาลดังกล่าวข้างต้น เพราะเหตุเจ็บป่วย หรือมีข้อแก้ตัวอันจำเป็นอย่างอื่น โดยได้แจ้งเหตุนั้นให้ศาลทราบแล้ว และศาลเห็นว่าข้ออ้างหรือข้อแก้ตัวนั้นฟังได้"

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดินและพระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา ย่อมเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป กฎหมายจึงให้เอกสิทธิ์ไม่ต้องไปศาลไม่ว่ากรณีใดๆ โดยศาลจะต้องสืบพยานดังกล่าวยังสถานที่ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นสถานที่อยู่ของพยานก็ได้ กรณีนี้ศาลจะส่งคำบอกกล่าวมิใช่ออกหมายเพื่อนัดหมายเวลาและสถานที่ที่จะสืบพยาน

สำหรับพยานซึ่งเจ็บป่วยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นหามีสิทธิที่จะไม่ไปศาลโดยแท้ไม่เพราะต้องแจ้งเหตุให้ศาลทราบก่อน และเมื่อศาลเห็นว่ามีเหตุจำเป็นจริงศาลจึงจะไปเดินเผชิญสืบให้ โดยส่งหมายเรียกให้พยานไปยังสถานที่และวันเวลาที่ระบุไว้

บุคคลที่ได้รับเอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันทางการทูต มีสิทธิไม่ต้องไปศาลเช่นกัน

2.) สิทธิที่จะไม่สาบานหรือปฏิญาณ

บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปีหรือหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ กับพระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา มีสิทธิที่จะไม่สาบานหรือปฏิญาณ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 (1), (2) และบุคคลอาจไม่ต้องสาบานหากคู่ความตกลงกันเช่นนั้น เพียงแต่คงต้องปฏิญาณเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 (3)

เหตุที่บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี หรือหย่อนความรู้สึกผิดและชอบ ไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก็เพราะไม่รู้ว่าการสาบานหรือปฏิญาณตนคืออะไร ทำให้ไม่มีความเกรงกลัวต่อการสาบาน ส่วนพระภิกษุและสามาเณรในพุทธศาสนาไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตนเพราะเป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพนับถือจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นผู้เคร่งครัดในศีลธรรม คือศีลห้ามกล่าวเท็จอยู่แล้ว

3.) สิทธิที่จะไม่เบิกความ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 115 บัญญัติว่า "พระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนา แม้มาเป็นพยานจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใด ๆ ก็ได้"

พระภิกษุ และสามเณร ในพุทธศาสนามีเอกสิทธิ์ 3 ประการ คือ เอกสิทธิ์ที่จะไม่ไปศาล เอกสิทธิ์ที่จะไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณ และเอกสิทธิ์ที่จะไม่เบิกความหรือตอบคำถาม นับว่ามีเอกสิทธิ์กว้างขวางยิ่งกว่าบุคคลใด ๆ แม้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช และผู้สำเร็จราชการแผ่นดินก็คงมีแต่เอกสิทธิ์ที่จะไม่ไปศาลเท่านั้น เนื่องจากพระภิกษุ และสามเณรในพุทธศาสนาเป็นบุคคลที่ได้รับการเคารพนับถือจากบุคคลโดยทั่วไปอยู่แล้ว

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยเอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางทูต พ.ศ. 2527 มาตรา 3 ตัวแทนทางทูตได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางทูต ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางทูต โดยตัวแทนทางทูตซึ่งได้แก่หัวหน้าของคณะผู้แทน หรือบุคคลในคณะเจ้าหน้าที่ฝ่ายทูตของคณะผู้แทน ไม่จำต้องให้การในฐานะเป็นพยาน

4.) สิทธิที่จะไม่ตอบคำถาม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 234 บัญญัติว่า "พยานไม่ต้องตอบคำถามซึ่งโดยตรงหรืออ้อมอาจจะทำให้เขาถูกฟ้องคดีอาญา เมื่อมีคำถามเช่นนั้น ให้ศาลเตือนพยาน"

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 118 วรรคสาม บัญญัติว่า "ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถามพยานด้วย

(1) คำถามอันไม่เกี่ยวกับประเด็นแห่งคดี

(2) คำถามที่อาจทำให้พยานหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลภายนอกต้องรับโทษทางอาญา หรือคำถามที่เป็นหมิ่นประมาทพยาน เว้นแต่คำถามเช่นว่านั้นเป็นข้อสาระสำคัญในอันชี้ขาดข้อพิพาท"

บุคคลผู้ได้รับความคุ้มครองและขอบเขตของเอกสิทธิ์ ตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีลักษณะเด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้น แต่เอกสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมีข้อยกเว้นสำหรับคำถามที่เป็นสาระสำคัญในอันจะชี้ขาดข้อพิพาท และศาลมีอำนาจชี้ขาดว่าควรให้มีการถามคำถามหรือไม่

สำหรับคำถามที่อาจทำให้พยานถูกฟ้องคดีอาญาหรืออาจต้องรับโทษทางอาญานั้น ประมวลกฎหมายทั้งสองบัญญัติไว้คล้ายคลึงกัน และตรงกับหลักกฎหมายพยานเรื่องเอกสิทธิ์ของพยานที่จะไม่ตอบคำถามซึ่งอาจทำให้ตนต้องถูกกล่าวหาในคดีอาญา (Privilege against self-incrimination) ดังที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 232 ซึ่งห้ามมิให้โจทก์อ้างจำเลยเป็นพยานในคดีอาญา

5.) สิทธิที่จะไม่เปิดเผยความลับ

การไม่เปิดเผยความลับของทางราชการ ซึ่งถือว่าเป็นเอกสิทธิ์ของรัฐนั้น ตำราทางกฎหมายพยานบางเล่มไม่ถือว่าเป็นเอกสิทธิ์ แต่เป็นเรื่องของนโยบายสาธารณะที่ห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานบางอย่าง มิใช่เรื่องที่ผู้ใดจะสละสิทธิ์ได้ ดังเช่นกรณีของเอกสิทธิ์ทั่ว ๆ ไป

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 92 บัญญัติว่า

"ถ้าคู่ความหรือบุคคลใดจะต้องเบิกความหรือนำพยานหลักฐานชนิดใด ๆ มาแสดงหรือคำเบิกความหรือพยานหลักฐานนั้นอาจเปิดเผย

(1) หนังสือราชการหรือข้อความอันเกี่ยวกับงานของแผ่นดินซึ่งโดยสภาพจะต้องรักษาเป็นความลับไว้ชั่วคราวหรือตลอดไป และคู่ความหรือบุคคลนั้นเป็นผู้รักษาไว้ หรือได้รับทราบมาโดยตำแหน่งราชการ หรือในหน้าที่ราชการหรือกิ่งราชการอื่นใด

(2) เอกสารหรือข้อความที่เป็นความลับใด ๆ ซึ่งได้รับมอบหมายหรือบอกเล่าจากลูกความในฐานะที่ตนเป็นทนายความ

(3) การประดิษฐ์ แบบ หรือการงานอื่น ๆ ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายไม่ให้เปิดเผย

คู่ความหรือบุคคลเช่นว่านั้นชอบที่จะปฏิเสธไม่ยอมเบิกความหรือนำพยานหลักฐานนั้น ๆ มาแสดงได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องให้เปิดเผยได้

เมื่อคู่ความหรือบุคคลใดปฏิเสธไม่ยอมเบิกความหรือนำพยานหลักฐานมาแสดงดังกล่าวมาแล้วให้ศาลมีอำนาจที่จะหมายเรียก พนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องให้มาศาลและให้ชี้แจงข้อความตามที่ศาลต้องการเพื่อวินิจฉัยว่าการปฏิเสธนั้นชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าการปฏิเสธนั้นไม่มีเหตุผลฟังได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งมิให้คู่ความหรือบุคคลเช่นว่านั้นยกประโยชน์มาตรานี้ขึ้นได้ และบังคับให้เบิกความหรือนำพยานหลักฐานนั้นมาแสดงได้"

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 231 บัญญัติว่า

"เมื่อคู่ความหรือผู้ใดจะต้องให้การหรือส่งพยานหลักฐานอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(1) เอกสารหรือข้อความที่ยังเป็นความลับในราชการอยู่

(2) เอกสารหรือข้อความลับที่ได้มาหรือทราบเนื่องในอาชีพหรือหน้าที่ของเขา

(3) วิธีการแบบแผน หรืองานอย่างอื่นซึ่งกฎหมายคุ้มครองไม่ยอมให้เปิดเผย คู่ความหรือบุคคลนั้นมีอำนาจไม่ยอมให้การหรือส่งพยานหลักฐาน เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความลับนั้น

ถ้าคู่ความหรือบุคคลใดไม่ยอมให้การ หรือไม่ส่งพยานหลักฐานดังกล่าวมาแล้ว ศาลมีอำนาจหมายเรียกเจ้าหน้าที่หรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับความลับนั้นมาแถลงต่อศาล เพื่อวินิจฉัยว่าการไม่ยอมนั้นมีเหตุผลค้ำจุนหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไร้เหตุผลให้ศาลบังคับให้ให้การหรือส่งพยานหลักฐานนั้น"

บทบัญญัติ 2 มาตราดังกล่าวนั้น มีการร่างและประกาศใช้พร้อมกัน มีหลักการทำนองเดียวกัน แต่รายละเอียดและถ้อยคำที่ใช้ต่างกัน ทั้งที่ต้นร่างภาษาอังกฤษใช้คำเดียว กัน สาระสำคัญของกฎหมายทั้ง 2 มาตราตรงกันทั้งเรื่องบุคคลผู้มีเอกสิทธิ์ ประเภทและขอบเขตของเอกสิทธิ์ และอำนาจของศาลที่จะวินิจฉัยเมื่อมีการอ้างเอกสิทธิ์ กล่าวคือ บุคคลผู้มีเอกสิทธิ์ได้แก่ คู่ความหรือบุคคลใดผู้จะต้องเบิกความหรือส่งเอกสาร สำหรับขอบเขตของเอกสิทธิ์นั้นคลุมถึงเอกสิทธิ์ที่จะไม่เบิกความและเสนอเอกสารซึ่งจะเปิดเผยความลับ ส่วนอำนาจของศาลบทบัญญัติทั้งสองบทบัญญัติเหมือนกันว่า เมื่อมีการอ้างเอกสิทธิ์ให้ศาลที่วินิจฉัยชี้ขาดโดยเรียกเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงก่อน มีปัญหาว่าหากพยานไม่อ้างเอกสิทธิ์ศาลจะเรียกเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงแล้วชี้ขาดว่าการเบิกความหรือการแสดงเอกสารจะเป็นการเปิดเผยความลับของทางราชการ ไม่ยอมให้พยานเบิกความหรือแสดงเอกสารนั้นได้หรือไม่ คำตอบในปัญหานี้น่าจะเป็นว่าศาลมีอำนาจทำได้เพราะเอกสิทธิ์ที่จะไม่เปิดเผยความลับนี้ มุ่งจะคุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐหรือบุคคลอื่น ยิ่งกว่าพยานหรือผู้ครอบครองเอกสาร แม้พยานหรือผู้ครอบครองเอกสารจะไม่อ้างเอกสิทธิ์ ถ้าศาลเห็นว่าการเบิกความหรือส่งเอกสารจะเปิดเผยความลับซึ่งเป็นที่เสียหายแก่รัฐหรือบุคคลอื่น ศาลในฐานะผู้ควบคุมการพิจารณาคดีไม่ควรยอมให้มีการสืบพยานหลักฐานที่ขัดต่อกฎหมายนั้น

สำหรับประเภทต่าง ๆ ของเอกสิทธิ์นั้น อาจแยกได้เป็น 3 ประเภท ตามชนิดของความลับ คือ

(1) ความลับทางราชการ

(2) ความลับในทางวิชาชีพ และ

(3) ความลับเกี่ยวกับการประดิษฐ์ แบบ หรือการงานอื่น ๆ[7]

6.) สิทธิได้รับความคุ้มครอง และค่าตอบแทนที่จำเป็นจากรัฐ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540) มาตรา 244 บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" โดยเป็นการให้สิทธิเฉพาะพยานบุคคลในคดีอาญาเท่านั้น ซึ่งในปัจจุบันนี้

---

[7] โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 285-292.

ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติออกมารองรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 244 แต่ทางรัฐกำลังเร่งดำเนินการเพื่อให้มีกฎหมายออกมารองรับรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว โดยผู้เขียนจะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

3. วิธีการให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลในคดีอาญา

วิธีการให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลในคดีอาญานั้น ตามปกติจะมี 2 วิธี คือ

3.1 <u>พยานนำ</u>

พยานนำ หมายถึง บุคคลที่คู่ความฝ่ายที่อ้างไม่ว่าโจทก์ หรือจำเลย เป็นผู้นำบุคคลนั้นมาเบิกความที่ศาลเองในฐานะพยานบุคคล

3.2 <u>พยานหมาย</u>

พยานหมาย หมายถึง บุคคลที่ศาลออกหมายเรียกให้มาเบิกความที่ศาลในฐานะพยานบุคคล โดยที่คู่ความขอให้ศาลออกหมายเรียก หรือที่ศาลมีหมายเรียกเองก็ได้ โดยปกติเมื่อราษฎรเป็นโจทก์หรือจำเลย ย่อมขอร้องให้ผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์ ซึ่งบางกรณีก็เป็นเพื่อนฝูง ญาติมิตรของตนเองมาเป็นพยานให้ โดยช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางและติดต่อนัดหมายเรื่องสถานที่และวันเวลาที่จะไปเบิกความกันเอง ไม่ต้องขอให้ศาลออกหมายเรียกผู้ที่ตนอ้างเป็นพยานหมายมาเบิกความ เพราะผู้ที่รับหมายศาลอาจตื่นตกใจ หรือมีทีท่าไม่เป็นมิตรกับผู้ขอให้ออกหมายเรียกได้ แต่ถ้าผู้นั้นไม่ให้ความร่วมมือไม่ยอมไปศาลก็เป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานมาศาล และถ้าพยานขัดขืนหมายไม่ยอมมาศาล ศาลอาจออกหมายจับและเอาตัวพยานกักขังไว้จนกว่าพยานจะได้เบิกความก็ได้ และไม่ลบล้างโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 170 คดีอาญาคู่ความอาจขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานบุคคลได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106[8] (โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15) ดังนี้

---

[8] พรเพชร วิชิตชลชัย, <u>คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน</u> (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รัชดา, 2536), หน้า 146.

"มาตรา 106 ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่สามารถนำพยานของตนมาศาลได้เอง คู่ความฝ่ายนั้นอาจขอต่อศาลก่อนวันสืบพยาน ให้ศาลออกหมายเรียกพยานมาศาลได้ แต่ต้องให้พยานรู้ล่วงหน้าอย่างน้อยสามวัน

หมายเรียกพยานต้องมีข้อความดังนี้

(1) ชื่อและตำบลที่อยู่ของพยาน ชื่อคู่ความและศาล

(2) สถานที่และวันเวลาซึ่งพยานจะต้องไป

(3) กำหนดโทษที่จะต้องรับในกรณีที่ไม่ไปศาลตามหมายเรียกและเบิกความเท็จ

ถ้าศาลเห็นว่าพยานไม่สามารถเบิกความได้โดยมิได้ตระเตรียม ศาลจะจดแจ้งข้อเท็จจริงซึ่งพยานอาจถูกซักถามลงไว้ในหมายเรียกก็ได้"

4. การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญา

4.1 หลักการและเหตุผล

การคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคลในคดีอาญาเป็นเรื่องที่มีการกล่าวถึงอยู่เสมอ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาซึ่งเป็นความผิดอุกฉกรรจ์หรือคดีอาญาซึ่งผู้ต้องสงสัยว่าพัวพันกับการกระทำความผิดเป็นผู้มีอิทธิพล เนื่องจากธรรมชาติของผู้ที่ถูกกล่าวหามักจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองพ้นจากข้อกล่าวหาหรือไม่ต้องรับโทษ ซึ่งนอกเหนือจากการต่อสู้ตามครรลองของกฎหมายก็อาจใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันได้แก่การกลบเกลื่อนหรือทำลายพยานหลักฐานที่จะเกี่ยวพันมาถึงตนเอง และโดยที่ในคดีอาญาพยานหลักฐานที่สำคัญก็คือพยานบุคคลที่อาจชี้เบาะแสของการกระทำความผิดที่เกี่ยวโยงมาถึงตัวผู้กระทำผิด ทำให้บุคคลที่พัวพันกับการกระทำความผิดพยายามที่จะเข้าถึงตัวพยานและใช้วิธีการต่าง ๆ อันรวมถึงการข่มขู่คุกคามต่อความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินของพยาน หรือสมาชิกในครอบครัวของพยาน เพื่อไม่ให้มีการยืนยันข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายแก่ตน

จากพฤติกรรมดังกล่าวทำให้การดำเนินคดีอาญา เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งยากลำบากในการค้นหาพยานหลักฐานอยู่แล้ว ต้องประสบกับอุปสรรคเพิ่มมากขึ้น เพราะลำพังพยานผู้ไม่มีส่วนได้เสียในคดีโดยตรงก็อาจไม่ประสงค์จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับคดีความให้เสียเวลา และยิ่งถ้าถูกข่มขู่คุกคามในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินก็ยิ่งทำให้โอกาสที่พยานจะให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเพื่อจัดการกับผู้ที่กระทำความผิดนั้นลดลงอีก

ปัญหาการเสี่ยงภัยของบุคคลที่จะมาให้การต่อศาล ในฐานะพยานโจทก์ในคดีอาญาจะเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยากในปัจจุบัน เนื่องจากพยานในคดีอาญาต้องปรากฏตัวตั้งแต่ในชั้นสอบสวนเพื่อให้ถ้อยคำต่อพนักงานสอบสวน และเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลก็ต้องมีการเบิกความ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในศาลต่อหน้าจำเลย อีกทั้งในการพิจารณาพยานหลักฐานของศาลเพื่อพิพากษาตัดสินคดี โดยปกติศาลจะให้ความสำคัญกับประจักษ์พยานมากกว่าพยานบอกเล่า กล่าวคือ หากโจทก์อ้างพยานซึ่งยังมีชีวิตอยู่ โจทก์ย่อมต้องนำพยานนั้นมาเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง หากไม่อาจนำตัวพยานมาให้การต่อศาลได้ และมีแต่เพียงบันทึกคำให้การของพยานในชั้นสอบสวน ศาลก็จะถือว่าพยานนั้นไม่มีน้ำหนัก ซึ่งหากไม่มีพยานหลักฐานอื่นมาประกอบ ศาลก็ต้องพิพากษาลงโทษจำเลยในคดีอาญาได้ต่อเมื่อมีพยานหลักฐานชัดแจ้ง โดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมไม่อาจบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างแน่นอน หากขาดความร่วมมือจากพยานในการยืนยันข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ตนได้รู้เห็นมา และหากปล่อยตามยถากรรมให้พยานตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอันมิชอบของผู้ที่พัวพันกับการกระทำความผิดอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็ยิ่งทำให้พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ไม่กล้าที่จะให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองในการปราบปรามอาชญากรรมมากขึ้นไปอีก ดังนี้ จึงสมควรที่จะต้องแสวงหาแนวทางและมาตรการเพื่อให้หลักประกันความปลอดภัยแก่พยานบุคคลในคดีอาญา ซึ่งนอกจากจะเป็นการแก้ไขปัญหาให้กับบุคคลผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นพยานในศาลแล้ว ยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาส่วนหนึ่งอีกด้วย

ในคดีอาญามีปัญหาว่าไม่ค่อยมีใครอยากมาเป็นพยานโจทก์ให้เพราะพยานผู้เห็นเหตุการณ์ถ้าไม่ใช่ญาติของผู้เสียหายแล้ว เขาจะรู้สึกไม่คุ้มกับการเสี่ยงที่จะเดินทางไปเป็นพยานในศาล และต้องเสียเวลาทำมาหากินโดยไม่มีสิ่งใดตอบแทนนอกจากคำว่าเป็น “พลเมืองดี” ยิ่งไปกว่านั้นในบางคดี พยานพลเมืองดีเหล่านี้ต้องเสี่ยงภัย เสี่ยงชีวิตโดยอาจถูกคุกคามจากจำเลย พวกพ้องของจำเลย ไม่เพียงแต่ชีวิตของตนเองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุตร ภรรยาของพยานอีกด้วย

ระบบการสอบสวน และการดำเนินคดีอาญาในบ้านเมืองเราปัจจุบันให้ความสำคัญแก่ประจักษ์พยานเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานผู้เห็นและจำได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งจะต้องเดินทางไปชี้ตัวผู้ต้องหาที่สถานีตำรวจ และต้องไปชี้ตัวจำเลยที่ศาลเมื่อมีการฟ้องคดีนั้นซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งระบบการชี้ตัวจำเลยในบ้านเมืองเราปัจจุบัน ใช้วิธีการ “ให้พยานกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเผชิญหน้ากัน” การชี้ตัวจำเลยเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่งในคดีอุกฉกรรจ์ เช่น คดีฆ่า ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ข่มขืนกระทำชำเรา และพบบ่อยครั้งที่พยานชี้ตัวในชั้นตำรวจแต่กลับไม่ยอมชี้ตัวยืนยันตัวจำเลยในชั้นศาล หากพยานผู้ซึ่งต้องถูกดึงเข้ามาในคดีโดยที่ตัวเองไม่เกี่ยวข้องถ้าไม่ไปเบิกความตามหมายศาลก็อาจถูกจับและติดคุกฐานขัดหมายศาลได้ แต่ถ้าเขาไปชี้ตัวจำเลย เขาก็ไม่รู้ว่าภายหลังจากที่ชี้ตัวจำเลยแล้ว ตัวของเขาเอง ครอบครัวของเขาจะประสบเคราะห์กรรมอะไร

บ้าง แล้วเขาได้อะไรบ้างจากการที่ต้องอุทิศตนเพื่อความยุติธรรม[9] โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอันเกิดจากการกระทำของผู้มีอิทธิพล เนื่องจากผู้ก่ออาชญากรรมนั้นมีสมุนหรือพรรคพวกในการกระทำความผิดมาก ผู้ที่ถูกจับกุมดำเนินคดีนั้นอาจเป็นเพียงบางคนของกลุ่มเท่านั้น ในขณะที่สมุนหรือพรรคพวกเดียวกันยังดำเนินกิจกรรมอันผิดกฎหมายอยู่ภายนอกที่คุมขัง โดยมีทั้งกำลังและทรัพยากรที่สมบูรณ์อันเกิดจากรายได้จากการกระทำผิดกฎหมาย และการใช้ความรุนแรงก็เป็นวิธีการดำเนินการที่เป็นปกติวิสัยของกลุ่มดังกล่าวอยู่แล้ว ผู้ก่ออาชญากรรมรู้ดีว่าหากกำจัดพยานที่จะให้การในศาลได้ก็จะทำให้ขาดพยานหลักฐานที่จะใช้ลงโทษพรรคพวกของตนที่ถูกจับกุมดำเนินคดีได้ หรือหากผู้ก่ออาชญากรรมนั้นสามารถข่มขู่พยานดังกล่าวได้ว่า หากไปให้การต่อเจ้าหน้าที่หรือเบิกความในศาล และทำให้พวกของตนต้องถูกลงโทษก็จะต้องถูกแก้แค้นโดยการฆ่าหรือทำร้ายตัวพยานนั่นเองรวมไปจนถึงบุคคลในครอบครัวของพยานด้วย ซึ่งหากโอกาสที่พยานจะถูกแก้แค้นนั้นมีความเป็นไปได้ง่ายมากเพียงใด พยานก็จะมีความหวาดกลัวมากตามไปด้วย และจะไม่กล้าให้การเป็นพยานเพื่อจะให้มีการลงโทษพรรคพวกของผู้ก่ออาชญากรรมนั้น เพราะบุคคลย่อมต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของชีวิตของตนและครอบครัวก่อนสิ่งอื่น ซึ่งเป้าประสงค์หลักอันหนึ่งของผู้ก่ออาชญากรรม ก็คือเมื่อมีบุคคลในกลุ่มถูกดำเนินคดีก็จะทำการฆ่าบุคคลที่จะมาเป็นพยานหรือข่มขู่พยานให้กลัวว่าจะถูกฆ่า รวมทั้งบุคคลในครอบครัวของพยานด้วย จนพยานนั้นไม่กล้าไปเบิกความในศาล และหากไม่สามารถขัดขวางไม่ให้พยานเบิกความในศาลได้ก็จะทำการฆ่าพยาน หรือบุคคลในครอบครัวของพยานภายหลัง เพื่อเป็นการแก้แค้น และเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลของการที่พยานไม่ยอมฟังคำขู่ของพวกตน[10] ผู้เขียนจึงเห็นว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องให้ความคุ้มครองพยานบุคคล ทั้งก่อนและหลังการให้การหรือการเบิกความในศาล จากปัญหาเหล่านี้จะเห็นได้ว่า มาตรการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคลในคดีอาญา เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องเข้ามากำกับดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นหลักประกันความปลอดภัยแก่พยานบุคคลในคดีอาญา นอกจากจะเป็นการแก้ปัญหาให้กับบุคคลผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นพยานในศาลแล้ว ยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาอีกส่วนหนึ่งด้วย

---

[9] สมาคมนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, "เรื่องการให้ความปลอดภัยแก่พยานบุคคลและผู้เสียหายในคดีอาญา," บรรยาย ณ ห้อง L.T. 1 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 24 มีนาคม 2538. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

[10] วันชัย รุจนวงศ์, "มาตรการคุ้มครองพยานบุคคล," วารสารอัยการ 18 (พฤศจิกายน 2537) : 101.

4.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานบุคคล

4.2.1 ก่อนการพิจารณาคดี

การคุ้มครองพยานบุคคลตามแบบของสหรัฐอเมริกานั้น สหรัฐอเมริกาได้มีมาตรการการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลทั้งก่อนและหลังจากการให้การหรือเบิกความในศาลแล้ว วิธีการหลักของมาตรการดังกล่าวก่อนการพิจารณาคดี คือ การจัดให้พยานมีที่อยู่ใหม่ที่ไม่มีใครรู้จักและเปลี่ยนแปลงเอกสารทุกชนิดให้เป็นบุคคลใหม่ เพื่อไม่ให้ใครสืบจากหลักฐานได้ว่าเดิมเป็นใครในการดำเนินการนี้ได้มีการออกกฎหมายรองรับ[11] มาตรการคุ้มครองพยานบุคคลตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้นได้ให้อำนาจและหน้าที่แก่พนักงานอัยการของรัฐที่จะต้องจัดให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยทางกายภาพของพยานและบุคคลในครอบครัวที่อาจถูกทำร้ายหรือฆ่า (physical protection) ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกา (United States Code Annotated) บรรพ 18 (Title 18) อาญาและวิธีพิจารณาความอาญา (Crimes and Criminal Procedure) หมวดที่ 224 (Chapter 224) เรื่องการคุ้มครองพยานบุคคล (Protection of Witnesses) มาตรา 3521 (a) (1) (18 U.S.C. มาตรา 3521 (a) (1)) ที่บัญญัติไว้ว่า "พนักงานอัยการอาจจัดหาที่อยู่ใหม่และความคุ้มครองอื่นแก่พยาน หรือพยานที่เป็นไปได้สำหรับรัฐบาลกลาง หรือสำหรับรัฐบาลมลรัฐในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมขององค์กรอาชญากรรม หรือการกระทำความผิดที่ร้ายแรงอื่น ๆ ถ้าหากพนักงานอัยการเห็นว่าการกระทำผิดที่เกี่ยวโยงอาชญากรรมร้ายแรงอันจะมีผลโดยตรงต่อพยานในส่วนที่ได้มีการดำเนินการนั้น ฯลฯ พนักงานอัยการอาจจะจัดหาที่อยู่ใหม่และการคุ้มครองอื่นแก่ครอบครัวหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานเช่นนั้น หรือพยานที่เป็นไปได้ด้วย ถ้าครอบครัวหรือบุคคลที่ใกล้ชิดอาจจะได้รับภยันตรายด้วยเหตุที่พยานเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี" จากบทบัญญัติมาตราดังกล่าวนี้ แสดงว่าการที่พยานเข้ามาให้ความร่วมมือกับรัฐในการให้ข้อมูลเบาะแส จากการกระทำความผิดขององค์กรอาชญากรรม หรือจากการกระทำความผิดร้ายแรงอื่น ๆ อันนำไปสู่การปราบปรามที่ได้ผลมีประสิทธิภาพนั้น พนักงานอัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดหาที่อยู่ใหม่ หรือให้ความคุ้มครองอื่นที่จำเป็นเพื่อให้พยานได้รับความปลอดภัยจากการที่พยานได้เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของรัฐ หากพนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่า พยานอาจได้รับผลร้ายโดยตรงจากองค์กรอาชญากรรมนั้นๆ นอกจากนี้ยังได้ขยายความคุ้มครองไปยังบุคคลในครอบครัวและบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับพยานด้วย หากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลเหล่านี้อาจได้รับภยันตราย เพราะเหตุที่พยานได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมของรัฐ

---

[11] เรื่องเดียวกัน, หน้า 102.

ทั้งนี้กฎหมายดังกล่าวของสหรัฐอเมริกา ตามมาตรา 3521 (b) (1) ยังให้อำนาจแก่พนักงานอัยการที่จะดำเนินการอีกหลายประการ หากพิจารณาเห็นว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองพยานให้พ้นจากการได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย หรือเพื่อเป็นการประกันสุขภาพ ความปลอดภัย และสวัสดิการของพยาน รวมถึงเป็นจิตวิทยาที่ดี และเป็นการปรับตัวเข้ากับสังคมของพยาน ตราบเท่าที่พนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่าภยันตรายที่มีต่อพยานนั้นยังคงอยู่ พนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินการดังต่อไปนี้

1.) จัดให้มีการออกเอกสารที่เป็นเครื่องยืนยันตัวบุคคล เช่น บัตรประจำตัวประชาชน บัตรอื่น ๆ ใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ ทะเบียนบ้าน หนังสือเดินทาง รวมตลอดถึงหลักฐานทุกชนิดที่จะทำให้พยานและครอบครัวกลายเป็นบุคคลใหม่ที่ไม่มีใครรู้จักและสงสัยว่าเดิมเป็นใคร และไม่สามารถตรวจสอบได้ถึงหลักฐานเดิม

2.) จัดหาที่อยู่ให้ เพื่อคุ้มครองพยานและบุคคลในครอบครัว

3.) จัดให้มีการขนย้ายเครื่องเรือนและเครื่องใช้ของพยาน และครอบครัวจากที่อยู่เดิมไปยังที่อยู่ใหม่

4.) จัดเงินอุดหนุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของพยาน และครอบครัวตามจำเป็น

5.) จัดให้ความช่วยเหลือพยานเพื่อให้ได้มีงานทำ เพื่อหาเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัวในสถานที่อยู่ใหม่

6.) จัดให้มีการช่วยเหลืออื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อเป็นการสนับสนุนให้พยานและครอบครัวสามารถที่จะหาเลี้ยงชีพตนเองได้

นอกจากนั้นกฎหมายยังให้ความคุ้มครองไปถึงญาติสนิทหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งเชื่อว่าจะถูกฆ่าหรือทำร้ายโดยจำเลยหรือพวกของจำเลยจากการเบิกความของพยานอีกด้วย

เมื่อพยานได้รับการคุ้มครองด้วยวิธีการต่าง ๆ ข้างต้น ตามที่กฎหมายกำหนดแล้วกฎหมายห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ล่วงรู้ถึงกระบวนการแปลงตัวพยานเป็นบุคคลใหม่เปิดเผยถึงตัวตนเดิมหรือชื่อเดิมของพยานและครอบครัว หากบุคคลหนึ่งบุคคลใดกระทำการฝ่าฝืนโดยปราศจากการอนุมัติของพนักงานอัยการให้กระทำการดังกล่าว บุคคลนั้นจะได้รับโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าพันเหรียญสหรัฐอเมริกา หรือทั้งจำทั้งปรับ อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้ยกเว้นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีสิทธิเปิดเผยชื่อและตัวตนดั้งเดิมของพยานได้ ถ้าต่อมาในภายหลังพยานนั้นถูกสอบสวนหรือถูกจับด้วยข้อหาว่าได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรง[12]

---

[12] 18 U.S.C. มาตรา 3521 (b) (1) อ้างถึงในวันชัย รุจนวงศ์, "มาตรการคุ้มครองพยานบุคคล," วารสารอัยการ 18 (พฤศจิกายน 2537) : 102.

จากการที่กฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนเช่นนี้จึงทำให้พนักงานอัยการสามารถให้ความช่วยเหลือพยานได้โดยอาศัยกฎหมายดังกล่าวรองรับและมีผลให้ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ใช้จ่ายไปเพื่อการนี้เป็นค่าใช้จ่ายที่ชอบและถูกต้องตามกฎหมายสามารถเบิกจ่ายจากเงินงบประมาณแผ่นดินได้และรัฐจะต้องจัดงบประมาณไว้ให้ เมื่อเทียบกับผลที่ได้รับแล้วนับว่าคุ้มค่าอย่างยิ่ง เพราะแต่ละปีในสหรัฐอเมริกา สังคมต้องสูญเสียรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับองค์กรอาชญากรรมไปเป็นมูลค่ามหาศาล นอกจากรายได้ทางเศรษฐกิจของสังคมถูกดูดซับไปโดยกิจการที่ผิดกฎหมายต่างๆ แล้ว รัฐยังต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากมายมหาศาลเพื่อใช้ในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมเหล่านี้ ยิ่งกว่านั้น นอกจากผลทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมีการฆ่า ทำร้าย การข่มขู่ด้วยวิธีการที่รุนแรง จากการกระทำขององค์กรอาชญากรรมพวกนี้อีกด้วย อันมีผลทำให้สังคมไม่สงบสุข ดังนั้น การที่มีกฎหมายเป็นมาตรการชัดเจนจึงทำให้มีการคัดเลือกกรณีที่จะให้ความคุ้มครองเป็นระบบมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน และมีมาตรฐานการใช้ดุลพินิจ และที่สำคัญยังทำให้พยานมีความมั่นใจว่าจะได้รับความปลอดภัย โครงการลักษณะเช่นเดียวกันนี้มีปรากฏในปาปัวนิวกินี หากมีความเป็นไปได้มากที่พยานจะถูกข่มขู่ พนักงานอัยการก็สามารถที่จะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้พยานได้รับความคุ้มครองจากตำรวจตลอดเวลา ในบางกรณีอาจจะต้องให้พยานย้ายที่อยู่ชั่วคราว ปัจจุบันนี้มีประมาณ 200 คน ในปาปัวนิวกินี ซึ่งได้รับการคุ้มครองดังกล่าว นอกจากนี้กรณีของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน พยานไม่เพียงแต่ได้รับการเปลี่ยนลักษณะใหม่เท่านั้น แต่ในบางกรณีก็รวมถึงการเปลี่ยนที่อยู่ใหม่ไปอยู่ต่างประเทศ และได้รับลักษณะใหม่โดยวิธีศัลยกรรม[13] จากที่กล่าวมาแล้วกฎหมายของสหรัฐอเมริกายังกำหนดชัดเจนถึงหลักเกณฑ์ และวิธีการหลายประการตั้งแต่บุคคลชนิดใดที่จะได้รับการคุ้มครองตามมาตรการนี้ ก่อนที่บุคคลจะได้รับอนุญาตให้ได้รับความคุ้มครองจะต้องมีการพิจารณาถึงแนวโน้มว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ที่พยานจะถูกแก้แค้นโดยจำเลยหรือพวกของจำเลย ซึ่งอำนาจและหน้าที่นี้เป็นของพนักงานอัยการที่จะเป็นผู้วินิจฉัย มาตรการการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลของสหรัฐอเมริกาดังกล่าวยังได้รวมถึงการให้ความคุ้มครองแก่จำเลยด้วยกันซึ่งยินดีให้ความร่วมมือกับรัฐในการให้รายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำผิดและเต็มใจให้การซัดทอดจำเลยอื่นหรือผู้กระทำผิดอื่นที่ไม่ได้ถูกดำเนินคดีจนเป็นเหตุให้มีการจับกุมดำเนินคดีได้อีกด้วย โดยการนี้พนักงานอัยการจะจัดตั้งระบบการบันทึกข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและได้ผล อย่างระมัดระวังเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรมของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายนี้ เพื่อที่จะได้จัดเตรียมข้อมูลในการใช้มาตรการคุ้มครองพยานบุคคลตามที่ได้กำหนดไว้

มาตรการคุ้มครองพยานบุคคลตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกาดังกล่าวนั้นได้มีการกำหนดขั้นตอนการพิจารณาเหตุผลที่จะให้ความคุ้มครองบุคคลที่ได้เข้ามาให้ความร่วมมือ

---

[13] ต่อศักดิ์ บูรณะเรืองโรจน์, "การส่งเสริมให้สาธารณชนมีส่วนร่วมในการทำลายล้างองค์กรอาชญากรรมและการคุ้มครองพยาน," วารสารอัยการ 17 (สิงหาคม 2536) : 80-81.

กับรัฐ ในฐานะพยานบุคคล โดยกำหนดไว้ว่าก่อนที่รัฐจะใช้มาตรการดังกล่าว พนักงานอัยการจะต้องได้รับข้อมูลอันเป็นคำร้องขอของบุคคลนั้น เพื่อรวมเข้าไว้ในโครงการที่ให้ความคุ้มครองพยานบุคคล (Witness Protection Program) ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้รวมถึงประวัติอาชญากรรม และสภาพจิตใจของบุคคลนั้น ๆ ด้วย ซึ่งพนักงานอัยการจะประเมินผลเกี่ยวกับการเคร่งเครียดในการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือข้อมูลส่วนตัวและคำให้การของบุคคลนั้นสมควรที่จะได้รับการคุ้มกันหรือไม่ นอกจากนี้ พนักงานอัยการจะพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในความเสี่ยงของภยันตรายที่จะมีผลกระทบไปถึงบุคคลอื่น และทรัพย์สินของชุมชนในสังคม ซึ่งมีผลทำให้รัฐเห็นว่าบุคคลนั้นจะต้องได้รับการจัดหาที่อยู่ให้ใหม่และจะได้ตัดสินใจว่ามีความจำเป็นหรือไม่กับการให้การเป็นพยานของบุคคลนั้น พนักงานอัยการจะเป็นผู้ชั่งน้ำหนักต่อการเสี่ยงอันตรายที่จะมีต่อชุมชนในสังคม และในการประเมินว่าบุคคลดังกล่าวสมควรที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่

แนวความคิดในการเข้ามาให้ความคุ้มครองแก่พยานบุคคลตามกฎหมายดังกล่าวของสหรัฐอเมริกานั้น ได้ถูกนำมาใช้ในชั้นสอบสวนก่อนที่จะมีการสืบคำให้การของพยานในชั้นศาล วิธีนี้จะทำให้ประชาชนที่จำเป็นต้องเข้าไปให้ความร่วมมือกับรัฐในการให้การหรือเบิกความเป็นพยานรู้สึกอุ่นใจในการที่ตนจะได้รับความมั่นใจต่อความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินรวมตลอดถึงความปลอดภัยของบุคคลที่เป็นญาติสนิทหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยานด้วยเพราะบุคคลย่อมต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของชีวิตตนเองและครอบครัวก่อนสิ่งอื่น

อย่างไรก็ตาม ในการนำมาตรการในการคุ้มครองพยานบุคคลมาใช้กับบุคคลหนึ่งบุคคลใดนั้นพนักงานอัยการจะไม่คำนึงถึงผลกระทบที่ว่าหากมีการให้ความคุ้มครองเช่นนั้นแล้วจะเป็นการล่วงละเมิดต่อความสัมพันธ์ระหว่างเด็กซึ่งได้รับการให้ไปอยู่ที่ใหม่อันสืบเนื่องจากการให้ความคุ้มครองเช่นนั้น โดยที่พ่อแม่ของเด็กจะไม่ถูกส่งไปอยู่ที่ใหม่นั้นด้วย นอกจากนี้แล้วพนักงานอัยการจะไม่ดำเนินการจัดการคุ้มครองแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดตามกฎหมาย ถ้าหากมีความเสี่ยงภยันตรายต่อสาธารณชนรวมทั้งอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเหยื่อผู้บริสุทธิ์อันมีความสำคัญกว่าความจำเป็นสำหรับคำเบิกความของบุคคลนั้น ๆ ได้[14] จะเห็นได้ว่าพนักงานอัยการตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกานั้น ได้รับมอบอำนาจและหน้าที่ในการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวาง ในการที่จะเข้ามาให้ความคุ้มครองบุคคลหนึ่งบุคคลใดให้ปลอดภัยจากองค์กรอาชญากรรม เพราะเหตุที่เขานั้นได้เข้ามาให้การเป็นพยานทั้งก่อนและหลังการให้การหรือเบิกความต่อศาลแล้ว

---

[14] United State Code Annotated Title 18 Crimes and Criminal Procedure section 3331 to 4120 (St.Paul, Minn : West Publishing Co.,1985), P.249.

4.2.2 หลังการพิจารณาคดี

นอกจากสหรัฐอเมริกาจะมีมาตรการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลก่อนการพิจารณาคดี สหรัฐอเมริกายังมีมาตรการการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลภายหลังการพิจารณาคดีด้วย กล่าวคือ ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมภายหลังจากการให้การหรือเบิกความในศาลของพยานแล้วนั่นเอง โดยมีหลักเกณฑ์และมาตรการเช่นเดียวกับการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลก่อนการพิจารณาคดีตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยหลักแล้วก็คือ การจัดให้พยานมีที่อยู่ใหม่ที่ไม่มีใครรู้จัก และเปลี่ยนแปลงเอกสารทุกชนิดให้เป็นบุคคลใหม่เพื่อไม่ให้มีใครสืบจากหลักฐานได้ว่าเดิมเป็นใคร (Completely New Identity) โดยพนักงานอัยการจะพิจารณาว่าบุคคลเช่นใดที่จะได้รับการคุ้มครองตามมาตรการนี้ ซึ่งก่อนที่บุคคลใดจะได้รับอนุญาตให้ได้รับความคุ้มครอง จะมีการพิจารณาถึงแนวโน้มว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ที่พยานจะได้รับอันตรายจากจำเลยหรือพวกของจำเลย นอกจากนี้ยังให้ขยายความคุ้มครองไปถึงญาติสนิทหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับพยานซึ่งเชื่อว่าจะถูกฆ่าหรือทำร้ายโดยจำเลย หรือพวกของจำเลยจากการเบิกความของพยานอีกด้วย จะเห็นได้ว่าการที่สหรัฐอเมริกาได้บัญญัติกฎหมายนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นมาตรการในการคุ้มครองพยานบุคคล ย่อมเป็นการให้หลักประกันความปลอดภัยแก่พยานให้กล้าที่จะเข้ามาให้ความร่วมมือกับรัฐในการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรม อีกทั้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าโครงการการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลของสหรัฐอเมริกามีความจำเป็นและเป็นสิ่งสำคัญของระบบการบริหารงานยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรม ข้อพึงระวังเพียงประการเดียวคือ โครงการดังกล่าวของสหรัฐอเมริกานี้มีค่าใช้จ่ายสูงจนอาจเป็นอุปสรรคแก่ประเทศที่กำลังพัฒนา นอกจากข้อจำกัดในด้านการเงินแล้วเป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะหาโอกาสนำเอาวิธีการและเทคโนโลยีชั้นสูงมาใช้ในห้องพิจารณาเพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองพยานผู้ซึ่งให้การต่อศาล เช่น พยานสามารถที่จะเสนอพยานหลักฐานด้วยความสบายในห้องพิเศษที่ติดตั้งจอมอนิเตอร์ โทรทัศน์ และกล้องวีดีโอ โดยภาพและเสียงของพยานในจอมอนิเตอร์จะได้รับการเปลี่ยนแปลงโดยวิธีอิเลคโทรนิกส์จนกระทั่งลักษณะที่แท้จริงของพยานได้รับการปกปิดไว้ สิ่งนี้จะช่วยทำให้ดำเนินการพิจารณาได้โดยไม่ต้องอาศัยพยานบอกเล่า ซึ่งจะต้องใช้เมื่อพยานไม่สามารถมาปรากฏตัวในห้องพิจารณาเพื่อให้การได้เนื่องจากการข่มขู่ให้กลัว

สำหรับประเทศไทยนั้น ยังไม่ปรากฏว่ามีมาตรการทางกฎหมายออกมารองรับวิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานบุคคลในคดีอาญา เช่นเดียวกับที่สหรัฐอเมริกามีให้ จะมีก็เท่าที่

ปรากฏในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 การสอบสวน บทที่ 6 อันเป็นเรื่องการคุมพยานและการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญา ในข้อ 256 ดังนี้

"การป้องกันพยาน พยานสำคัญในคดีอาญาบางคดีมีความจำเป็น และสมควรต้องจัดการให้มีการป้องกัน คือ

1. พยานนั้น เป็นพยานสำคัญในคดี และ

2. พยานเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือตามทางสืบสวนมีเหตุน่าเชื่อว่าถ้าปล่อยให้พยานอยู่ในที่เดิมแล้ว จะเกิดอันตรายก่อนที่พยานจะได้ไปเบิกความก็ดีหรือปรากฏว่ามีการดำเนินการจะให้พยานหลบหนีไปก็ดี

ให้พนักงานสอบสวนรายงานชี้แจงเหตุผล พร้อมอัตราเบี้ยเลี้ยงรายวันตามความเหมาะแก่สภาพท้องถิ่นและฐานะของพยานให้กรมตำรวจทราบและสั่งการต่อไป

เมื่อได้รับคำสั่งจากกรมตำรวจให้จัดการป้องกันพยานแล้วให้พนักงานสอบสวนที่มีตำแหน่งตั้งแต่สารวัตรขึ้นไปอธิบายความประสงค์ให้พยานทราบ เมื่อพยานตกลงให้ทำเป็นบันทึกความสมัครใจโดยลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน และให้จัดสถานที่ให้พยานอาศัยชั่วคราวหากพยานมีความจำเป็นจะไปที่ใดก็ให้ไปได้ โดยแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบก่อน แล้วอยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าพนักงานสอบสวนที่จะพิจารณาหาทางป้องกันพยานด้วยดี

ถ้าฟ้องคดีต่อศาลแล้ว และผู้ที่ต้องรับผิดชอบเห็นว่า ต่อไปจะเป็นการยากที่จะนำพยานสำคัญเบิกความชั้นศาล เพราะพยานนั้นเป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือน่ากลัวว่าจะเกิดภยันตรายเพราะถูกคุกคามขู่เข็ญ หรือจะเป็นเพราะมีเหตุเชื่อว่าพยานนั้นจงใจหลบหนีหรือหลีกเลี่ยงการมาเบิกความในชั้นศาลด้วยเหตุอื่น ๆ ให้ผู้ที่จะต้องรับผิดชอบแจ้งเหตุดังกล่าวให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อขอสืบพยานปากนั้นโดยเร็ว"[15]

ถึงแม้ว่าจะได้มีการกำหนดการป้องกันพยานสำคัญในคดีอาญาไว้ในระเบียบดังกล่าวของเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ตาม แต่มีข้อน่าสังเกตว่าระเบียบการดังกล่าวยังไม่สามารถจะให้หลักประกันรับรอง สวัสดิภาพ ในความปลอดภัยของบุคคลที่จะเข้ามาให้การเป็นพยานต่อรัฐอย่างทันท่วงทีด้วยเหตุที่ขั้นตอนในการจัดให้มีการคุ้มครองพยานนั้น ไม่ได้มอบหมายอำนาจ และหน้าที่ให้แก่เจ้าหน้าที่ ผู้หนึ่งผู้ใดในการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยสั่งการได้เลย แต่จะต้องให้พนักงานสอบสวนรายงานไปยังกรมตำรวจให้ทราบเพื่อพิจารณาสั่งการ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้เกิดความล่าช้าไม่ทันการอาจจะทำให้พยานได้รับภยันตรายในระหว่างรอการคุ้มครองได้ อันจะส่งผลให้กระทบกระเทือนต่อรูปคดีได้ถ้าพยานได้รับภยันตรายถึงแก่ชีวิต เหตุผลเพราะว่าหากโจทก์ไม่อาจนำตัวพยานมาให้การต่อศาลได้และมีแต่เพียงบันทึกคำให้การของพยานในชั้นสอบสวน ศาลก็จะถือว่าพยานนั้นไม่มี

---

[15] ทวี ตาตะยานนท์, ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ปรับปรุงใหม่ พ.ศ.2540 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, 2540), หน้า 237.

น้ำหนักก็อาจเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้องได้ ตามกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ของสหรัฐอเมริกานั้น ได้กำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะพิจารณาวินิจฉัยจัดการให้ความคุ้มครองแก่พยานได้เอง โดยไม่ต้องขอการอนุมัติจากใครอีก ดังปรากฏตาม 18 U.S.C. มาตรา 3521 (e) ที่กำหนดว่า "เมื่อพนักงานอัยการพิจารณาเห็นว่า ใกล้จะมีภยันตรายมาถึงบุคคลที่อาจจะจัดให้ได้รับความคุ้มครองตาม มาตรา 3521 ตามหมวดนี้ หรือการที่มิได้ให้ความคุ้มครองโดยทันทีจะทำให้เกิดภัยอย่างใหญ่หลวงโดยประการอื่นต่อการสอบสวนซึ่งกำลังดำเนินไปอยู่พนักงานอัยการอาจจัดให้ความคุ้มครองชั่วคราวแก่บุคคลผู้นั้นตามหมวดนี้ก็ได้"[16]

จะเห็นได้ว่า กฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ของสหรัฐอเมริกานั้น ได้ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการในการพิจารณาจัดการให้ความคุ้มครองแก่พยานตั้งแต่ชั้นสอบสวน เมื่อได้พิจารณาเห็นว่ากำลังจะมีภัยเข้ามาถึงพยานนั้น ในระหว่างการให้การในชั้นสอบสวนอยู่อาจจะทำให้การดำเนินกระบวนการนี้หยุดชะงักได้ เมื่อพิจารณาได้เช่นนี้แล้ว พนักงานอัยการก็อาจจะจัดให้ความคุ้มครองแก่พยานดังกล่าวได้เลย นอกจากนี้แล้วจะเห็นว่าระเบียบการให้ความคุ้มครองพยานของเจ้าหน้าที่ตำรวจดังที่กล่าวมาข้างต้น นั้นไม่ได้ขยายความคุ้มครองถึงบุคคลในครอบครัวของพยานเลย ซึ่งหากโอกาสที่พยานจะได้รับภยันตรายนั้นมีความเป็นไปได้มากเพียงใด พยานก็จะมีความหวาดกลัวมากตามไปด้วยและจะไม่กล้าให้การเป็นพยานเพื่อจะให้มีการลงโทษสมาชิกขององค์กรนั้น เพราะบุคคลย่อมต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของชีวิตตนเองและครอบครัวก่อนสิ่งอื่นแม้ว่าในชั้นสอบสวนระเบียบการตำรวจในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานนั้นจะได้มีการกำหนดให้มีการจัดสถานที่ให้พยานอาศัยชั่วคราวเฉกเช่นเดียวกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกาก็ตาม แต่ไม่ได้มีการกำหนดวิธีขั้นตอนอื่น ๆ เพื่อเป็นหลักประกันให้กับพยานและบุคคลในครอบครัว ว่าจะได้รับความปลอดภัยจากการคุกคามของสมาชิกหรือพรรคพวกร่วมกลุ่มองค์กรอาชญากรรมเดียวกันกับผู้ที่ถูกจับกุมดำเนินคดีอยู่ ส่วนในการดำเนินคดีชั้นศาลนั้นเห็นได้ชัดเจนว่าไม่ได้มีการจัดมาตรการเพื่อให้ความคุ้มครองพยานเลย หากน่ากลัวว่าจะเกิดภยันตรายเพราะถูกคุกคามขู่เข็ญ โดยให้ผู้รับผิดชอบแจ้งเหตุดังกล่าวให้พนักงานอัยการทราบเพื่อขอสืบพยานปากนั้นโดยเร็ว จะเห็นได้ว่าเป็นเพียงการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐพยายามรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้ครบถ้วนเท่านั้นไม่ได้คำนึงถึงสวัสดิภาพในความปลอดภัยของพยานบุคคลเลย

อย่างไรก็ตามหลังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสมจากรัฐ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ตาม มาตรา 244 ที่บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้

---

[16] Ibid., P.250.

ตามที่กฎหมายบัญญัติ" ผู้เขียนเห็นว่ารัฐจะต้องมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาที่เหมาะสม ออกมารองรับเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและใช้บังคับให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 244 ต่อไป โดยผู้เขียนเห็นควรให้พิจารณาถึงมาตรการการให้ความคุ้มครองพยานบุคคลของสหรัฐอเมริกาเป็นแนวทางด้วย

5. ความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญา

ในคดีอาญา ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ก็ต่อเมื่อศาลเห็นว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งหากเห็นว่าจำเลยไม่มีความผิด ศาลก็จะพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ศาลจะนำมาพิจารณาว่าจำเลยมีความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ก็คือพยานหลักฐานนั่นเอง โดยเฉพาะคดีที่จำเลยให้การต่อสู้ และถึงแม้ว่าในบางคดีจำเลยจะรับสารภาพตามฟ้องอันเป็นการรับข้อเท็จจริงตามฟ้องก็ตาม แต่ถ้าคดีนั้นมีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป หรือโทษอื่นที่หนักกว่านั้น แม้ว่าจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลก็ยังไม่สามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ โดยศาลจะยังไม่ถือว่าข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างว่าเป็นความผิดในฟ้องเป็นที่ยุติจนกว่าโจทก์จะสืบพยานจนเป็นที่พอใจศาลว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า "ในชั้นพิจารณาถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป หรือโทษสถานอื่นที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง" กล่าวคือโจทก์ต้องนำพยานเข้าสืบประกอบคำรับสารภาพ และการนำสืบต้องถึงขั้นเป็นที่พอใจศาลว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง ศาลจึงจะลงโทษ ฉะนั้น ถ้าโจทก์ไม่สืบพยานเลยก็ดี หรือนำสืบแล้วแต่ไม่ถึงขนาดที่เป็นที่พอใจศาล หรือนำสืบแล้วกลับได้ความว่าจำเลยไม่ได้กระทำผิด ศาลต้องยกฟ้องโจทก์ จึงเห็นได้ว่า พยานหลักฐานมีความสำคัญมากในคดีอาญา และพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบจะถึงขนาดรับฟังได้โดยปราศจากสงสัยว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่เป็นข้อที่ศาลจะวินิจฉัยด้วยการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง ตามประมวลกฎหมายอาญาวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ฉะนั้น นอกจากโจทก์จะต้องนำพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นและพึงรับฟังได้แล้ว พยานของโจทก์จะต้องเป็นพยานที่มีน้ำหนักให้เชื่อถือได้เช่นนั้นด้วย โดยเฉพาะพยานบุคคลที่อาจชี้เบาะแสของการกระทำความผิดที่เกี่ยวโยงมาถึงตัวผู้กระทำผิด และในคดีอาญาพยานบุคคลแต่ละบุคคลจะมีความสำคัญในคดีแต่ละคดีไม่เท่ากัน

เพราะพยานที่ดีที่สุด สำคัญที่สุด (Best Evidence Rule) คือ พยานที่สามารถทำให้กระบวนการพิจารณาสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยุติธรรมและรวดเร็ว

5.1 <u>ความสำคัญของพยานบุคคลแต่ละประเภท</u>

ในบทนี้จะกล่าวถึงพยานบุคคลในคดีอาญา โดยแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1.) ประจักษ์พยาน

ประจักษ์พยาน หมายถึง พยานบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์แห่งคดีด้วยตนเองโดยตรง ประจักษ์พยานที่ได้รู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองโดยตรง ก็คือ พยานบุคคลที่มีสายตาเป็นปกติ ถ้าตาบอดข้างหนึ่งก็ยังถือว่าเห็นได้ แต่ถ้าตาบอดทั้งสองข้างถือว่าหมดความสามารถเห็นเลยจะเป็นพยานไม่ได้ อย่างไรก็ดีคนตาบอดสมัยนี้ทำอะไรได้หลายอย่างที่คนตาดีบางคนทำไม่ได้ โดยอาศัยประสาทสัมผัสทางกาย ทางหู และกลิ่น ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 วรรคหนึ่ง (โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15) จึงได้กำหนดเงื่อนไขว่า ถ้ามีกฎหมายอนุญาตให้รับฟังคนตาบอดได้หรือศาลสั่งให้สืบคนตาบอดได้ก็ให้เป็นไปเช่นนั้น กล่าวคือ คนตาบอดถึงแม้จะไม่เป็นประจักษ์พยานที่รู้เห็นเองด้วยตา แต่ถ้าศาลและคู่ความเห็นชอบพร้อมกันให้สืบได้ในบางเรื่องบางกรณี ก็ไม่ห้าม แต่มิใช่ในฐานะประจักษ์พยาน ส่วนพยานบุคคลที่หูหนวกหรือเป็นใบ้หรือทั้งหูหนวกและเป็นใบ้ ถือว่าไม่ได้ยินหรือไม่สามารถให้การและตอบคำถามได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 (2) (โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15) ก็ไม่ถือเป็นประจักษ์พยาน แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 96 (โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15) ให้สืบได้ โดยกำหนดว่าพยานที่เป็นคนหูหนวกหรือเป็นใบ้หรือทั้งหูหนวกหรือเป็นใบ้นั้น อาจถูกถามหรือให้คำตอบโดยวิธีเขียนหนังสือหรือโดยวิธีอื่นใดที่สมควรได้ และคำเบิกความของบุคคลนั้น ๆ ให้ถือว่าเป็นคำพยานบุคคลตามประมวลกฎหมายนี้

ประจักษ์พยานนั้นโดยทางทฤษฎีถือได้ว่ามีน้ำหนักดีกว่าพยานบุคคลประเภทอื่น เพราะเป็นผู้รู้เห็นหรือทราบเหตุการณ์มาโดยตรง และอาจยืนยันต่อศาลได้โดยตรงว่าข้อเท็จจริงมีอยู่อย่างไร[17]

การพิพากษาคดีอาญา หาได้มีบทบัญญัติของกฎหมายใดให้ศาลจำต้องถือตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาคดีอื่น ดังนั้น เมื่อ ว. ซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดร่วมกับจำเลยถูกฟ้องในคดีอื่น และศาลพิพากษายกฟ้อง เพราะไม่มีประจักษ์พยาน จึงไม่

---

[17] โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 397

ผูกพันศาลว่าจะต้องพิพากษายกฟ้องจำเลยในคดีนั้นด้วย จะเห็นได้ว่าในคดีซึ่งศาลพิพากษายกฟ้องนั้น เนื่องจากไม่มีประจักษ์พยานมายืนยันการกระทำความผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1030/2533)

คำให้การของพยานในชั้นสอบสวนเป็นพยานบอกเล่ารับฟังได้แต่เป็นพยานประกอบคำเบิกความของพยานในชั้นศาลเท่านั้น เมื่อคำเบิกความของพยานโจทก์ในชั้นศาลไม่มีผู้ใดรู้เห็นว่าจำเลยกระทำความผิด เมื่อโจทก์ไม่ได้ตัวพยานมาสืบคงส่งแต่คำให้การชั้นสอบสวนเป็นพยานเท่านั้น พยานหลักฐานของโจทก์จึงไม่พอฟังลงโทษจำเลย ซึ่งคำให้การของพยานในชั้นสอบสวนเป็นเพียงพยานบอกเล่า ซึ่งมีน้ำหนักน้อย เมื่อไม่ได้ตัวประจักษ์พยานมาเบิกความโดยตรง ศาลจึงไม่สามารถพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ทำให้เห็นได้ชัดว่าประจักษ์พยานมีน้ำหนักดีกว่าพยานบอกเล่า (คำพิพากษาฎีกาที่ 2171/2527 และ 656/2519)

2.) พยานแวดล้อมกรณี

พยานแวดล้อมกรณี หมายถึง พยานที่แสดงความมีอยู่ของข้อเท็จจริงอื่นๆ ซึ่งมิใช่ข้อเท็จจริงในประเด็นโดยตรง แต่จะช่วยให้เกิดข้อสันนิษฐานได้ว่าข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นมีอยู่อย่างไร[18] พยานแวดล้อมกรณีหาอาจแสดงข้อเท็จจริงให้ศาลเห็นโดยตรงอย่างประจักษ์พยานไม่ หากแต่เป็นการแสดงข้อเท็จจริงโดยทางอ้อม ซึ่งศาลจะต้องใช้เหตุผลอนุมานเอาอีกต่อหนึ่งว่าข้อเท็จจริงน่าเป็นอย่างไร การอนุมานอาจมีข้อผิดพลาดได้ โดยทางทฤษฎีอาจถือว่าประจักษ์พยานมีน้ำหนักดีกว่าพยานแวดล้อมกรณี แต่ในทางปฏิบัติหากพยานแวดล้อมกรณีมีรายละเอียดมากพอและมีด้วยกันหลายทางหลายด้านและก่อให้เกิดการอนุมานไปในทางเดียวกัน มิใช่เป็นพยานแวดล้อมกรณีที่เพียงแต่ก่อให้เกิดการอนุมานเป็นช่วง ๆ ต่อเนื่องกันย่อมจะมีน้ำหนักมั่นคงแข็งแรง ซึ่งมีผู้เปรียบว่าเสมือนเชือกที่มีหลายเกลียว มิใช่โซ่ที่เชื่อมโยงกันด้วยลูกโซ่เป็นช่วง ๆ ซึ่งจะมีจุดอ่อนตรงช่วงที่ไม่แข็งแรง

คดีที่โจทก์ไม่มีประจักษ์พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ที่จำเลยกระทำความผิด แต่เมื่อพิจารณาถึงคำเบิกความของพยานแวดล้อมกรณี ที่ล้วนเห็นเหตุการณ์ใกล้ชิดกับการกระทำความผิดของจำเลย เช่น ก่อนเกิดเหตุเล็กน้อยและในขณะเกิดเหตุยิงกัน จำเลยอยู่กับผู้ตายเพียงสองคน ในบ้านจำเลย หรือการเห็นเหตุการณ์ใกล้ชิดกับการตายและการพบศพผู้ตาย ได้เบิกความสอดคล้องต่อเนื่องกันสมด้วยเหตุผล ประกอบกับจำเลยให้การรับสารภาพในชั้นจับกุม หรือชั้นสอบสวน จึงรับฟังลงโทษจำเลยได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคดีที่ไม่มีประจักษ์พยานมีเพียงแต่พยานแวดล้อมกรณี จะลงโทษจำเลยได้ จะต้องมีพยานแวดล้อมกรณีหลายคน และเบิกความสอดคล้องต่อเนื่อง

---

[18] สมพร พรหมหิตาธร , ดรุณ โสตถิพันธุ์ , โดม วิศิษฏ์สรอรรถ และวิศิษฐ์ วิศิษฏ์สรอรรถ, คู่มือการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หรรษา, 2538), หน้า 9.

กันไป และประกอบกับคำรับสารภาพจากจำเลย ศาลจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้อย่างไม่ต้องสงสัย (คำพิพากษาฎีกาที่ 184/2537, 2298/2530 และ 3142/2527)

บางคดีที่จำเลยไม่ได้ให้การรับสารภาพ แต่มีพยานแวดล้อมกรณีที่เบิกความตรงกันว่าจำเลยได้รับกับพยานว่าได้เอาเงินของผู้เสียหายไป และก่อนเกิดเหตุมีพยานแวดล้อมกรณีเห็นจำเลยเข้าไปดื่มน้ำในห้องที่เกิดเหตุ และจำเลยได้นำเงินไปคืนไว้ที่โต๊ะ ส. เพื่อคืนให้ผู้เสียหายในลักษณะแอบแฝง เป็นพยานแวดล้อมกรณีที่โจทก์นำสืบบ่งชี้ให้เห็นชัดโดยปราศจากสงสัยว่าจำเลยเป็นคนร้ายลักเอาเงินของผู้เสียหายไปจริง พิพากษาลงโทษจำเลยได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 994/2535)

3.) พยานบอกเล่า

พยานบอกเล่า ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ พยานบอกเล่า (Hearsay) หมายถึง คำกล่าวหรือข้อความที่ทำขึ้นนอกศาลและเสนอขึ้นมา เพื่อพิสูจน์ว่าข้อความหรือคำกล่าวนั้นเป็นความจริง หรือหมายถึงการที่พยานมิได้เบิกความตามความรู้เห็นของตัว แต่อ้างคำพูดของคนอื่นซึ่งมิได้เป็นพยานเพื่อจะพิสูจน์ว่าข้อความที่คนอื่นพูดเป็นความจริง พยานเอกสารทุกชนิดเป็นพยานบอกเล่า เพราะเป็นการที่บุคคลผู้ทำเอกสารกล่าวลงไว้เป็นตัวหนังสือและนำมาเสนอต่อศาลเพื่อพิสูจน์ว่า ข้อความในเอกสารนั้นเป็นความจริง[19] ส่วนคำว่าพยานบอกเล่า ที่ใช้เรียกกันในกฎหมายลักษณะพยานของไทย หมายถึง พยานบุคคลที่มาเบิกความต่อศาลถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยที่ข้อเท็จจริงนั้นตนมิได้เห็นมิได้ยินและมิได้รู้มาด้วยตนเองโดยตรง หากแต่ได้ยิน หรือทราบจากการที่คนอื่นเล่าให้ฟังอีกทีหนึ่ง[20] พยานบอกเล่าอาจมีการเล่าต่อ ๆ กันมาหลายทอด ก็ได้

<u>ตัวอย่าง</u> พยานเบิกความต่อศาลว่าตนเห็นจำเลยยิงผู้ตายเป็นประจักษ์พยาน แต่ถ้าเบิกความว่านายแดงมาบอกแก่ตนว่าเห็นจำเลยยิงผู้ตาย ถ้อยคำนั้นถือว่าเป็นพยานบอกเล่า

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 (2) (โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15) ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่จะมีกฎหมายอนุญาตให้รับฟังได้หรือศาลมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เหตุผลสำคัญที่ไม่ให้รับฟังพยานบอกเล่าก็คือ ข้อความที่เล่าต่อ ๆ กันมา อาจมีความคลาดเคลื่อนได้และมิอาจใช้วิธีการถามค้านเพื่อตรวจสอบพยานบอกเล่าได้ แต่ตามแนวคำพิพากษาฎีกาในปัจจุบัน ศาลฎีการับฟังพยานบอกเล่าแต่ถือว่า

---

[19] เข็มชัย ชุติวงศ์, <u>คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน</u>, หน้า 166.

[20] ประมูล สุวรรณศร, <u>คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน</u>, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสวงสุทธิการพิมพ์, 2526), หน้า 87.

เป็นพยานที่มีน้ำหนักน้อย[21] ไม่ใช่พยานที่สำคัญเท่ากับประจักษ์พยานซึ่งไม่เหมือนกับกฎหมายต่างประเทศ ที่ยังมีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์การรับฟังพยานบอกเล่าไว้โดยชัดเจน และระบุถึงข้อยกเว้นที่จะให้รับฟังพยานบอกเล่าประเภทนี้ไว้โดยละเอียด ประเทศที่ใช้กฎหมายคอมมอนลอว์ เช่นสหรัฐอเมริกาก็ได้ระบุรายละเอียดหลักเกณฑ์และข้อยกเว้นการรับฟังพยานบอกเล่าไว้ใน Federal Rules of Evidence Rule 801-806[22]

โจทก์ไม่ได้ตัวผู้เสียหายมาเบิกความ แต่โจทก์อ้างส่งแต่คำให้การชั้นสอบสวนของพยานที่อ้างว่ารู้เห็นเหตุการณ์และจำหน้าคนร้ายได้ ซึ่งเป็นเพียงพยานบอกเล่า และคำตำรวจผู้จับมีแต่ว่าภริยาผู้เสียหายแจ้งให้จับจำเลยก็เป็นพยานบอกเล่า และจำเลยให้การปฏิเสธ จึงไม่อาจรับฟังโทษจำเลยได้ จะเห็นได้ว่าพยานบอกเล่า ตามปกติก็มีน้ำหนักน้อยประกอบกับจำเลยให้การปฏิเสธอีก จึงไม่อาจรับฟังลงโทษจำเลยได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 3356/2526)

คำให้การของ ร. ชั้นสอบสวนเป็นพยานบอกเล่า เมื่อไม่ได้ตัว ร. มาเบิกความที่ศาล เพราะถูกคนร้ายลอบยิงตายเสียก่อน แม้จะมีน้ำหนักน้อยแต่ก็ใช้เป็นคำประกอบคำเบิกความของพยานอื่นได้ ซึ่งสังเกตได้ว่าพยานบอกเล่าเป็นเพียงพยานที่มีน้ำหนักน้อย จะใช้ก็เป็นเพียงแค่คำประกอบคำเบิกความของพยานอื่นเท่านั้น จะใช้ลงโทษจำเลยโดยตรงยังไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1769/2509)

ในคดีที่กล่าวหาว่าจำเลยข่มขืนกระทำชำเรา โจทก์ไม่สามารถหาตัวผู้เสียหายและมารดามาเบิกความ มีแต่คำให้การของผู้เสียหายและมารดาในชั้นสอบสวน ซึ่งให้การว่าจำเลยกับพวกได้ร่วมกันฉุดคร่าผู้เสียหายไป และผู้เสียหายได้ให้การด้วยว่าจำเลยข่มขืนกระทำชำเราผู้เสียหาย โดยมีพนักงานสอบสวนเบิกความประกอบกับมีผู้ใหญ่บ้านเบิกความว่ามารดาผู้เสียหายได้แจ้งความในคืนวันเกิดเหตุว่าจำเลยกับพวกได้ฉุดคร่าผู้เสียหายไปดังนี้ ศาลยังรับฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ เพราะเป็นเพียงพยานบอกเล่า ซึ่งมีน้ำหนักน้อย (คำพิพากษาฎีกาที่ 165/2503)

5.2. <u>การให้ได้ความว่าเป็นพยานบุคคลสำคัญ</u>

ในคดีอาญา ศาลจะใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตาม มาตรา 227 ดังนี้

มาตรา 227 “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

---

[21] โสภณ รัตนากร, <u>คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน</u>. หน้า 396.

[22] ดู Federal Rules of Evidence Rule 801-806.

มาตรา 227 ดังกล่าวเป็นหลักให้ศาลใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงก่อนที่จะมีคำพิพากษา เพราะถ้ามีพยานหลักฐานแต่ไม่มีน้ำหนักให้วินิจฉัยได้ว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ก็จะพิพากษาลงโทษจำเลยไม่ได้ ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงเฉพาะพยานบุคคล โดยที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 5.1 เรื่องความสำคัญของพยานบุคคล ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1.) ประจักษ์พยาน 2.) พยานแวดล้อมกรณี และ 3.) พยานบอกเล่า เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นได้ว่าโดยทางทฤษฎีและทางปฏิบัติประจักษ์พยานจะมีน้ำหนักดีกว่าพยานแวดล้อมกรณี เพราะเป็นผู้รู้เห็นหรือทราบเหตุการณ์มาโดยตรง และอาจยืนยันต่อศาลได้โดยตรงว่าข้อเท็จจริงมีอยู่อย่างไร ส่วนพยานแวดล้อมกรณีหาอาจแสดงข้อเท็จจริงให้ศาลเห็นโดยตรงอย่างประจักษ์พยานไม่ หากแต่เป็นการแสดงข้อเท็จจริงโดยทางอ้อมซึ่งศาลจะต้องใช้เหตุผลอนุมานเอาอีก

ส่วนประจักษ์พยานกับพยานบอกเล่า ก็เห็นได้ชัดว่า ประจักษ์พยานเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเองโดยตรง ไม่เหมือนกับพยานบอกเล่าซึ่งรับฟังเหตุการณ์มาจากประจักษ์พยานหรือพยานแวดล้อมกรณีอีกต่อหนึ่งทำให้เห็นได้ว่า ประจักษ์พยานเป็นพยานสำคัญที่สุดในคดีอาญา เพราะมีผลต่อการใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาล ว่าจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้หรือไม่

การจะให้ได้ความว่าพยานบุคคลคนไหนสำคัญหรือไม่สำคัญในคดีอาญานั้น จะต้องมีการกลั่นกรองพยานมาก่อนถึงชั้นศาล คือ เริ่มกลั่นกรองมาตั้งแต่ชั้นสอบสวน พนักงานอัยการ ซึ่งจะต้องแสวงหาพยานโดยการสอบสวน เพื่อให้ได้ความว่าพยานบุคคลใดเป็นพยานบุคคลสำคัญ ที่จะมีผลต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษจำเลยได้ โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เป็นสำนวนการสอบสวน แล้วส่งให้พนักงานอัยการกลั่นกรองว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เหล่านั้นพอเพียงหรือไม่ที่จะฟ้องผู้ต้องหา ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าพอฟ้องแล้วก็จะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล และใช้พยานหลักฐานต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นข้อมูลในการสืบพยานในชั้นศาลต่อไป ถ้าเห็นว่าไม่พอเพียงพนักงานอัยการก็จะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา และถ้ามีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาแล้ว ผู้ต้องหาก็เป็นอันหลุดพ้นจากข้อกล่าวหานั้น หรือถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้นกระแสความก็มีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมหรือให้ส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพิ่มเติมก็ได้ จนกว่าจะเห็นว่าการสอบสวนเสร็จสิ้นกระแสความจึงจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องดังกล่าวข้างต้นต่อไป

การที่พยานบุคคลซึ่งเป็นประจักษ์พยานไม่ไปเบิกความที่ศาลในฐานะพยานกับพยานแวดล้อมกรณีหรือพยานบอกเล่าไม่ไปเบิกความที่ศาลในฐานะพยาน จะทำให้มีผลต่อคดีที่ไม่เหมือนกัน เพราะถ้าประจักษ์พยานไม่ไปศาล ศาลก็อาจจะพิพากษาลงโทษจำเลยไม่ได้ เพราะพยานแวดล้อมกรณีและพยานบอกเล่ามีน้ำหนักน้อย ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อมีพยานบุคคลซึ่งมีความ

1178780415

สำคัญไม่เท่ากันก็ควรจะมีการแบ่งระดับของอัตราโทษให้แตกต่างกันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และให้เกิดความเหมาะสมต่อความสำคัญของพยานบุคคลแต่ละคน อันจะส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมให้มีความเป็นธรรม และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การให้ได้ความว่าพยานบุคคลไหนเป็นพยานบุคคลสำคัญ ถ้าเป็นคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องเองก็อาจจะไม่ง่ายนัก ที่ศาลจะรู้ว่าพยานบุคคลไหน เป็นพยานบุคคลสำคัญ ฉะนั้น ควรให้ศาลมีการกลั่นกรองคำขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานบุคคลก่อน ซึ่งจะทำให้ทราบได้ว่า พยานบุคคลนั้น ๆ เป็นพยานบุคคลสำคัญหรือไม่ และเป็นการลดการประวิงคดีได้ด้วย เนื่องจากคดีบางคดี คู่ความขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานบุคคล เพื่อประวิงคดีอย่างเดียวเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่พยานบุคคลนั้นไม่ทราบข้อเท็จจริงอะไรเลย แต่กรณีนี้ไม่ใคร่มีปัญหานัก เพราะคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องเอง พยานบุคคลจะรู้จักโจทก์หรือมีส่วนได้เสียกับคดี และยอมรับไปศาลในฐานะพยานบุคคลด้วยความเต็มใจอยู่แล้ว แต่ถ้าหากเป็นคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องเอง ก็ไม่มีปัญหาอะไร เพราะได้มีการกลั่นกรองมาตั้งแต่ชั้นสอบสวนแล้วว่า พยานบุคคลใดเป็นพยานบุคคลสำคัญ หรือไม่สำคัญ

6. การขัดขวางการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดีของพยานบุคคลในคดีอาญา

การขัดขวางการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดีของพยานบุคคลในคดีอาญา หมายถึง การทำให้ข้อเท็จจริงที่มีผลต่อคดีไม่ให้ไปสู่ศาลเพื่อที่ศาลจะได้ไม่ทราบข้อเท็จจริง และเพื่อทำให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้ไม่เต็มที่ จนอาจทำให้โจทก์หรือจำเลยไม่ได้รับความยุติธรรม

การขัดขวางการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดีของพยานบุคคล สามารถแบ่งสาเหตุใหญ่ ๆ ที่ทำให้ศาลไม่ได้รับข้อเท็จจริงแห่งคดีหรือได้รับข้อเท็จจริงแห่งคดีที่ไม่ตรงกับความจริง เป็น 2 ประเภท ดังนี้

6.1 <u>การฝ่าฝืนอำนาจรัฐ</u>

การฝ่าฝืนอำนาจรัฐ หมายถึง การที่รัฐให้อำนาจศาลออกหมายเรียกให้พยานบุคคลมาศาล โดยเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องให้ความร่วมมือกับรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 67 ที่บัญญัติว่า “บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย” โดยมีเครื่องมือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 52 ที่บัญญัติว่า “การที่จะให้บุคคลใดมาที่พนักงานสอบสวนหรือมาที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือมาศาล เนื่องในการสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณาคดี หรือการอย่างอื่นตามบท

บัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ จักต้องมีหมายเรียกของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือของศาลแล้วแต่กรณี

แต่ในกรณีที่พนักงานสอบสวน หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปทำการสอบสวนด้วยตนเอง ย่อมมีอำนาจที่จะเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาได้โดยไม่ต้องออกหมายเรียก"

พยานบุคคลบางคนไม่ยอมรับหมายเรียกโดยการหลบหนีไปจากภูมิลำเนาของตน หรือรับหมายเรียกแล้วไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกนั้น ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนอำนาจรัฐ ดังจากการเก็บข้อมูลจากสำนวนคดีอาญาตัวอย่าง สำนวนคดีอาญาตามรายงานการสอบสวน คดีที่ 175/2532 ลงวันที่ 22 มกราคม 2533 คดีอาญาของศาลจังหวัดสงขลา หมายเลขดำที่ 928/2538 หมายเลขแดงที่ 2095/2538 ระหว่าง พนักงานอัยการจังหวัดสงขลา โจทก์ กับ นายสุชาติ หรือ ช้าง แก้วคง จำเลย ข้อหาพยายามฆ่า คดีนี้โจทก์ส่งหมายเรียกให้ นายสุวิทย์ แซ่ตั้ง ประจักษ์พยาน จำนวน 2 ครั้ง แต่ส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้ เนื่องจาก ครั้งที่ 1 พยานไปประกอบอาชีพอยู่ต่างจังหวัด ไม่ทราบสถานที่อยู่ ครั้งที่ 2 ไม่พบตัวพยาน เนื่องจากพยานได้ออกไปประกอบอาชีพในพื้นที่อื่นเป็นเวลานานแล้ว จนพนักงานอัยการแถลงขอตัดพยานปากนี้ ซึ่งเป็นพยานสำคัญเนื่องจากส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้รวม 2 ครั้ง และศาลได้มีคำสั่งตัดพยานปากนี้ จนเป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้อง เพราะโจทก์ไม่มีพยานมายืนยันว่าจำเลยกระทำความผิด

จากการศึกษาวิจัยภาคสนามในการตอบแบบสอบถามของกลุ่ม พระยาไพศรพณ์ ในการฝึกอบรมหลักสูตร "อัยการจังหวัด" รุ่นที่ 15 เรื่องปัญหาและอุปสรรคของส่วนราชการในการส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้เป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้องเนื่องจากพยานไม่มาศาล มีรายละเอียดดังนี้

<u>การศึกษาวิจัยภาคสนาม</u>

แบบสอบถาม

1.) พนักงานอัยการผู้ตอบแบบสอบถาม

(1.) สาเหตุที่ศาลยกฟ้องเพราะพยานไม่มาศาล

จำนวนคดีที่ศาลยกฟ้อง คิดเป็น ร้อยละ	พนักงานอัยการเห็นด้วย คิดเป็น ร้อยละ
ไม่เกิน ร้อยละ 5	38.63
ไม่เกิน ร้อยละ 10	15.90
ไม่เกิน ร้อยละ 15	15.90
ไม่เกิน ร้อยละ 20	11.36
เกิน ร้อยละ 20	18.18

(2.) สาเหตุที่พยานไม่มาศาล

ก. สาเหตุที่พยานไม่มาศาลเพราะขอหมายเรียกล่าช้า

เห็นด้วย ร้อยละ 35.56

ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 64.44

ข. สาเหตุที่พยานไม่มาศาลเพราะส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้

เห็นด้วย ร้อยละ 82.60

ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 17.14

ค. สาเหตุที่พยานไม่มาศาลเพราะพยานรับหมายเรียกแล้วไม่ยอมไปศาล

เห็นด้วย ร้อยละ 64.28

ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 35.72

(3.) สาเหตุสำคัญที่พยานไม่มาศาล (เรียงจากมากไปหาน้อย)

ก. ส่งหมายเรียกให้แก่พยานไม่ได้ ร้อยละ 73.07

ข. พยานได้รับการติดต่อจากจำเลยไม่ให้ไปศาล ร้อยละ 11.54

ค. พยานเกรงกลัวอิทธิพลจากฝ่ายจำเลย ร้อยละ 7.69

ง. การขอหมายเรียกล่าช้า ร้อยละ 3.84

จ. พยานได้รับหมายเรียกแล้วไม่ยอมไปศาล ร้อยละ 3.84

ฉ. พยานถึงแก่ความตายเนื่องจากมีส่วนที่ต้องไปเบิกความที่ศาล ร้อยละ -

ช. ค่าพาหนะและค่าป่วยการพยานน้อยเกินไป ร้อยละ -

2.) เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ตอบแบบสอบถาม

(1.) ได้รับหมายเรียกจากพนักงานอัยการก่อนวันนัดสืบพยาน ไม่เกิน 10 วัน

เห็นด้วย ร้อยละ 34.78

ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 65.22

(2.) ส่งหมายเรียกให้แก่พยานคนหนึ่งๆ ในแต่ละคดีตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป

เห็นด้วย ร้อยละ 62.50

ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 37.50

(3.) ส่งหมายเรียกแล้วพยานไม่ยอมรับหมายเรียก

เห็นด้วย ร้อยละ 82.61

ไม่เห็นด้วย ร้อยละ 17.39

(4.) สาเหตุที่พยานหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับหมายเรียก หรือรับหมายเรียกแล้วไม่ยอมไปเบิกความที่ศาล (เรียงจากมากไปหาน้อย)

ก. พยานเบื่อหน่ายเพราะได้รับหมายเรียกและเดินทางไปศาลแล้วไม่ได้เบิกความหลายครั้งหลายหน ร้อยละ 24.61

ข. พยานเกรงกลัวอิทธิพลจากฝ่ายจำเลย ร้อยละ 21.54

ค. พยานไม่ได้รับแรงจูงใจเพียงพอ นอกจากคำว่า "พลเมืองดี" ร้อยละ 21.54

ง. ทางราชการจ่ายค่าพาหนะและค่าป่วยการพยานไม่เพียงพอ ร้อยละ 15.38

จ. พยานได้รับการติดต่อจากฝ่ายจำเลยไม่ให้ไปศาล ร้อยละ 9.23

ฉ. พยานได้รับหมายเรียกล่าช้า ร้อยละ 4.61

ช. พยานไม่รู้ข้อเท็จจริงแต่ถูกบังคับหรือถูกจูงใจให้เป็นพยานตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ร้อยละ 3.07[23]

---

[23] กลุ่มพระยาไพศรพณ์, "รายงานการศึกษาเชิงวิจัยส่วนภูมิภาค เรื่องปัญหาและอุปสรรคของส่วนราชการในการส่งหมายเรียกให้พยานไม่ได้เป็นเหตุให้ศาลพิพากษายกฟ้องเนื่องจากพยานไม่มาศาล," วารสารอัยการ 19 (ตุลาคม 2539)

กล่าวโดยสรุป สาเหตุสำคัญที่ทำให้พยานบุคคลไม่มาศาลในคดีอาญา คือ ส่งหมายเรียกให้แก่พยานไม่ได้ เพราะพยานหลีกเลี่ยงการรับหมาย หรือรับหมายเรียกแล้วไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนอำนาจรัฐ โดยมีสาเหตุดังนี้

6.1.1 พยานบุคคลที่ไม่ยอมมาเบิกความ

พยานบุคคลที่ไม่ยอมมาเบิกความ คือพยานบุคคลที่พยายามหลีกเลี่ยงการรับหมายเรียก เพื่อที่ตนจะได้ไม่ต้องไปเบิกความ หรือรับหมายเรียกแล้วไม่ยอมไปเบิกความที่ศาล เนื่องจากสาเหตุหลายประการ ดังต่อไปนี้

1.) ความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและการเลื่อนคดีบ่อยครั้ง

การพิจารณาคดีอาญาในประเทศไทย มักจะมีความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและมีการเลื่อนการพิจารณาบ่อยครั้งในหลายสาเหตุ เช่น ทนายความติดกิจธุระ คู่ความเจ็บป่วย ศาลติดพิจารณาคดีอื่น ทำให้พยานต้องมาศาลหลายครั้งกว่าจะได้เบิกความ พยานจึงเบื่อหน่ายไม่อยากไปศาล[24] และบ่อยครั้งที่พยานไม่ยอมมาศาลอีกต่อไป รวมทั้งหากต้องเป็นพยานในคดีอื่นๆ หลังจากคดีแรก ก็ไม่ยอมมาเบิกความต่อศาลในคดีหลังอีก

2.) การขาดความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของประชาชนชาวไทย

เนื่องจากโลกปัจจุบันมีความเจริญและเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก ตามลำดับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสาร และการคมนาคมที่ทันสมัย ประเทศไทยก็เช่นกันมีการขยายตัวตามโลก ทำให้ประชากรมีรายได้และเงินเดือนมากขึ้น บ้านเมืองใหญ่โต รถยนต์มากมาย และในขณะเดียวกันราคาสินค้าสูงขึ้น การจราจรคับคั่ง คนจนมากขึ้น ซึ่งหมายถึงคุณภาพชีวิตของคนแย่ลง ดังนั้นความเจริญทันสมัยในแง่มุมหนึ่งและคุณภาพชีวิตของคนที่แย่ลง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมต้องพยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด จึงทำให้คนขาดความสำนึกในด้านศีลธรรมและหน้าที่พลเมืองดี เนื่องจากปัญหาของตนเองในด้านเศรษฐกิจ สังคม และอื่นๆ ที่เผชิญอยู่ก็มีมากมายอยู่แล้ว ไม่อยากจะยุ่งเกี่ยวกับปัญหาของคนอื่นซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาแก่ตนเองขึ้นมาได้อีก สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นคือ พยานที่รู้เห็นการกระทำความผิดไม่อยากจะเข้าช่วยเหลือ และไม่เหมือนในอดีตที่ผ่านมา หากมีการกระทำผิดขึ้นในหมู่บ้าน คนที่อยู่ในหมู่บ้านก็จะตีฆ้องร้องเป่าให้ช่วยกันจับคนร้ายมาลงโทษ จากสภาพปัญหาอาจกล่าวได้ว่า พลเมืองดีมีน้อยมาก โดยเฉพาะพยานที่มีการงานเป็นหลักแหล่ง จะไม่ว่างตามที่นัดในหมายเรียกพยาน ขาดจิตสำนึกที่ดี ส่วนใหญ่จะเกิดกับพยานที่มีที่อยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร[25]

---

[24] สัมภาษณ์ การุณ บุณยอุดมศาสตร์, อัยการจังหวัดประจำกรม, 12 มกราคม 2541.

[25] สัมภาษณ์ วิรุฬห์ แสงเทียง, ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลอาญา, 13 มกราคม 2541.

3.) ผลตอบแทนพยาน

ถ้ากรณีโจทก์ไม่ใช่พนักงานอัยการ พยานที่มาเบิกความก็จะได้รับค่าพาหนะเดินทางที่เสียไปตามสมควร โดยศาลจะเป็นผู้กำหนดซึ่งทางปฏิบัติก็จะให้น้อยกว่าความเป็นจริงไม่คุ้มกับการที่เอาเวลาไปทำอย่างอื่นที่ได้ผลประโยชน์ตอบแทนมากกว่า และยิ่งไปกว่านั้นปัจจุบันนี้สำนักงานอัยการสูงสุดจ่ายค่าป่วยการพยานเพียงวันละหนึ่งร้อยบาท เท่านั้น ซึ่งน้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำในทุกจังหวัดของประเทศไทย จึงไม่จูงใจให้พยานมาเบิกความเป็นพยานที่ศาล เพราะพยานต้องสละเวลาและรายได้ในแต่ละวันเพื่อเดินทางไปศาลเต็มวัน ส่วนค่าพาหนะให้จ่ายตามระยะทางโดยคิดอัตรารถยนต์โดยสารประจำทาง ซึ่งไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง เช่น บางครั้งพยานต้องเดินทางมาโดยทางเรือ หรือต้องจ้างเหมารถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ นอกจากนั้นรัฐก็ไม่มีสวัสดิการใดๆ ให้แก่บุคคลผู้เสียสละในการช่วยรักษาสังคมโดยการมาเป็นพยานศาล

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 244 กำหนดให้บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็น และสมควรจากรัฐ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ผู้เขียนเห็นว่าทางรัฐจะต้องมีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับอัตราค่าตอบแทนให้แก่พยานบุคคลตามจำเป็นและเหมาะสม ออกมารองรับเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและใช้บังคับให้สอดคล้องต้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับดังกล่าวข้างต้น โดยรัฐจะคำนึงถึงสิ่งที่พยานบุคคลต้องสูญเสียในการมาเบิกความที่ศาลด้วย และคงบัญญัติให้เป็นกฎหมายโดยออกเป็นกฎกระทรวงใช้บังคับต่อไป

4.) ความปลอดภัยของพยาน

ปัจจุบันการประกอบอาชญากรรมค่อนข้างรุนแรงและโหดเหี้ยมขึ้นกว่าเมื่อก่อนนี้มาก และคนที่อยู่ในสังคมเกิดความเครียดและความแค้นมากขึ้น เพราะต้องประสบกับปัญหาอย่างมากมาย ทำให้คนในสังคมอยู่อย่างไม่มีความปลอดภัยและเกิดความกลัว โดยเฉพาะพยานในคดีอุกฉกรรจ์จะเกิดความกลัวว่าหากมาเป็นพยานแล้วอาจเกิดอันตรายแก่ตนเองและครอบครัวได้ จึงหลบเลี่ยงไม่ยอมมาเป็นพยานต่อศาล เช่น กลัวอิทธิพลของจำเลยที่อาจจะมีผลต่อตัวพยานเองและครอบครัว[26]

6.1.2 การแทรกแซงพยาน

การแทรกแซงพยาน คือ การที่พยานไม่ยอมมาเบิกความต่อศาล เนื่องจากเหตุภายนอกไม่ใช่เพราะเหตุจากตัวพยานเอง และไม่ใช่เพราะสาเหตุจากธรรมชาติคือการตาย แต่ถูกบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนร่วมรู้เห็น กระทำการใช้ จ้างวาน บังคับ หรือขู่เข็ญ รวมทั้งฆ่าพยาน เพื่อมิให้พยานมาเบิกความต่อศาล เช่น ผู้เสียหายได้

---

[26] สัมภาษณ์ ชรัตน์ พัฒนพานิช, อัยการผู้เชี่ยวชาญ รักษาราชการแทนอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 2, 12 มกราคม 2541.

รับชดใช้ค่าเสียหายจนเป็นที่พอใจแล้ว พยานได้รับเงินหรือถูกขู่ว่าจะได้รับอันตราย โดยมีข้อตกลงว่าจะไม่มาเบิกความเป็นพยานต่อศาล บางกรณีอาจรุนแรงถึงต้องฆ่าให้ตาย[27] ซึ่งท่านผู้พิพากษา ระบิล จันทรภิรมย์ ได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่าเคยประสบปัญหาในเรื่องนี้มาบ้างขณะที่รับราชการอยู่ที่จังหวัดหนึ่งในภาคใต้ กล่าวคือ ผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งกับลูกเขยของผู้ใหญ่บ้านอีกคนหนึ่ง มีเรื่องทะเลาะกันเกี่ยวกับเรื่องที่ดินและฟ้องเป็นคดีแพ่ง ก่อนวันที่ผู้ใหญ่บ้านคนหลังจะไปเบิกความเป็นพยานต่อศาลเพียงวันเดียว ได้เดินทางเข้าไปประชุมผู้ใหญ่บ้านในตัวเมือง ขณะที่เดินทางกลับด้วยรถยนต์โดยสารสองแถวประจำทาง มีผู้โดยสารมาเต็มคันรถ รวมทั้งคนร้ายสองคนยืนมาที่กระบะด้านหลัง ขณะนั้นเป็นเวลากลางวัน เมื่อไปถึงที่เกิดเหตุ คนร้ายบอกคนเก็บเงินค่าโดยสารกดกริ่งให้สัญญาณรถจอด คนร้ายทั้งสองเดินเลียบไปสองข้างรถแล้วใช้อาวุธปืนลูกซองยิงเข้าไปในรถโดยเจตนาจะฆ่าผู้ใหญ่บ้าน แต่ผู้ใหญ่บ้านคนดังกล่าวสามารถหลบได้ทัน เป็นเหตุให้กระสุนปืนถูกคนอื่นถึงแก่ความตายสามคน และบาดเจ็บสาหัสอีกสี่คน แล้วคนร้ายทั้งสองคนไปขึ้นซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ที่คนร้ายอีกคนหนึ่งขับมารออยู่ที่บริเวณที่เกิดเหตุหลบหนีไป ต่อมาตำรวจสืบสวนและทำการจับกุมจำเลยโดยกล่าวหาว่าเป็นคนร้ายคนหนึ่งที่ใช้อาวุธปืนยิง ฟ้องต่อศาลในข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน แต่ในคดีหลังนี้ไม่มีพยานยืนยันว่าจำเลยเป็นคนร้าย ในระหว่างพิจารณาคดีพนักงานอัยการแถลงว่าทราบมาว่ามีการข่มขู่พยาน แต่ไม่มีหลักฐาน ในที่สุดศาลพิพากษายกฟ้อง พฤติการณ์แห่งคดีดังกล่าวน่าเชื่อว่ามีการแทรกแซงพยาน ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือพยานถูกฆ่าหรือถูกบุคคลอื่นว่าจ้างหรือข่มขู่ไม่ให้มาเบิกความต่อศาล[28] และอีกกรณีหนึ่งพยานผู้เสียหายตกลงกับทางฝ่ายจำเลยได้ โดยมีเจตนาที่จะช่วยเหลือจำเลย ไม่ประสงค์จะดำเนินคดีกับจำเลย เช่น รับเงินจากจำเลย[29]

6.2 <u>พยานบุคคลที่เบิกความเท็จ</u>

พยานบุคคลที่เบิกความเท็จ หมายถึง พยานบุคคลที่เบิกความที่ไม่ตรงกับความจริงที่รู้เห็นมา เช่น พยานเห็นคนร้ายลักทรัพย์ แล้วเบิกความว่าไม่เห็น หรือไม่เห็นเบิกความว่าเห็น จำได้เบิกความว่าจำไม่ได้ เป็นต้น โดยไม่ตรงกับความจริง ข้อความเท็จดังกล่าว ทำให้ศาลไม่ได้รับข้อเท็จจริงสำคัญแห่งคดีที่ตรงกับความจริงอันจะมีผลให้การพิจารณาพิพากษาเกิดความไม่ยุติ

---

[27] ระบิล จันทรภิรมย์, "ปัญหาการได้พยานบุคคลมาเบิกความต่อศาลในคดีอาญา," รายงานการฝึกอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาหัวหน้าศาล พ.ศ. 2539 สถาบันวิชาการตุลาการ กระทรวงยุติธรรม, 2539, หน้า 17-19 (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

[28] สัมภาษณ์ ระบิล จันทรภิรมย์, ผู้พิพากษาศาลจังหวัดสมุทรสาคร, 25 สิงหาคม 2540.

[29] สัมภาษณ์ ชรัตน์ พัฒนพานิช, อัยการผู้เชี่ยวชาญ รักษาราชการแทนอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 2, 12 มกราคม 2541.

ธรรมกับโจทก์หรือจำเลย ซึ่งรัฐก็มีเครื่องมือที่จะลงโทษพยานที่เบิกความเท็จ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดเบิกความอันเป็นเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาล ถ้าความเท็จนั้นเป็นข้อสำคัญในคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดดังกล่าวในวรรคแรกได้กระทำในการพิจารณาคดีอาญา ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท"

ตัวอย่าง ศาลมีหมายเรียกนายแดงไปเป็นพยาน นายแดงไม่อยากไปนายแดงจึงจ้างนายเขียวให้ไปเบิกความแทน โดยนายแดงเล่าข้อเท็จจริงให้ฟัง นายเขียวไปเบิกความต่อศาลตามข้อเท็จจริงนั้น แม้จะตรงต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยข้อความไม่เท็จก็ตาม แต่การที่นายเขียวเข้าไปเบิกความต่อศาลในฐานะเป็นนายแดงนั้น เป็นการเบิกความโดยมิได้รู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาด้วยตนเอง แล้วมาเบิกความว่ารู้เห็น จึงเป็นการเบิกความอันเป็นเท็จ นายเขียวมีความผิดตามมาตรา 177 (คำพิพากษาฎีกาที่ 561/2508 และ 3702/2506)

ส่วนนายแดง มีความผิดฐานใช้ผู้อื่นเบิกความเท็จตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177 ประกอบ มาตรา 84 และขัดขืนหมายของศาล ตามมาตรา 170

พยานที่มีเอกสิทธิ์ไม่ต้องเบิกความหรือไม่ต้องตอบคำถาม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 234 อันจะทำให้อาจถูกฟ้องเป็นคดีอาญา ถ้าตอบคำถามอันเป็นเท็จ ก็เป็นความผิดได้

การเบิกความเท็จไม่จำต้องเท็จทั้งหมด แม้เท็จเพียงบางส่วนบางตอนก็ได้ เบิกความให้เพี้ยนไปก็ได้ เช่น เหมือน จำได้ เบิกความว่า คล้าย ๆ ไม่แน่ใจ ชี้ตัวผู้ต้องหาถูกต้องพนักงานสอบสวนบันทึกรวมสำนวนไว้ ชั้นพิจารณาของศาลพยานที่ชี้ตัวผู้ต้องหาเบิกความว่า ไม่เคยชี้ตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน หรือเบิกความว่าก่อนชี้ตัวพนักงานสอบสวนให้ดูตัวผู้ต้องหาก่อน ซึ่งไม่เป็นความจริง เป็นความผิดตามมาตรานี้[30]

---

[30] สุวัณชัย ใจหาญ. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ความผิดเกี่ยวกับเจ้าพนักงาน มาตรา 107 ถึง 216 พร้อมด้วยตัวอย่างและคำพิพากษาฎีกาประกอบ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม. 2532) , หน้า 469-470.